

SZÍNPADUNK

49. FÜZET

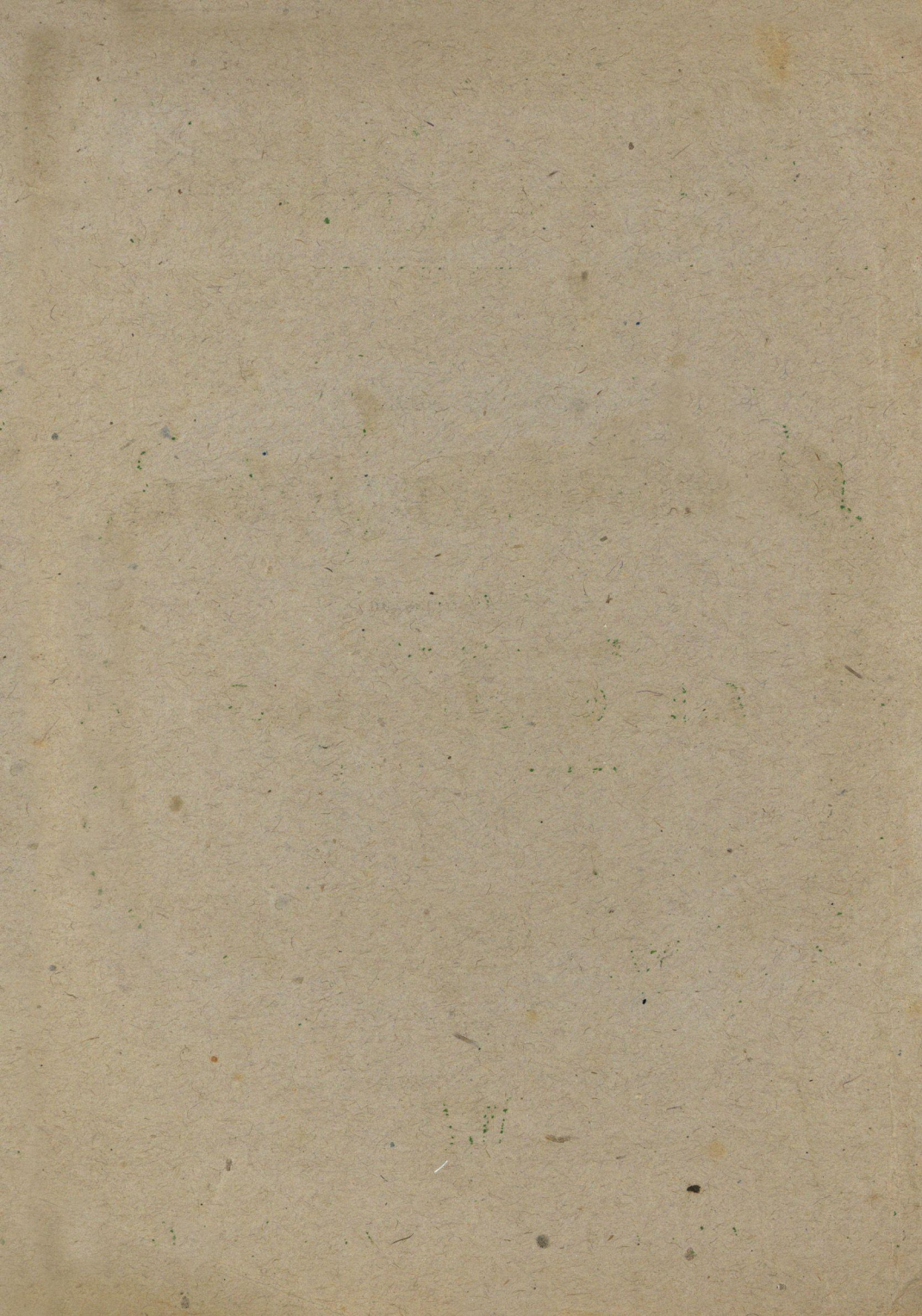
BRANISZLÁV NUSKCS

A MEGBOLDOGULT

VIGLÁTEK 3 FELVONÁSBAN

BRATISZTVO, ŽEDINSZTVO

S Z I N P A D U N K

49. FÜZET

BRANISZLÁV NUSICS

A MEGBOLDOGULT

vigjáték 3 felvonásban

TESTVÉRISEG-EGYSÉG KÖNYVKIADÓVÁLLALAT

NOVISZÁD

1950

Fordította

HERCEG JÁNOS

Személyek:

MÁRICS PÁVLE
NOVÁKOVICS MILÁN
BLAGOJEVICS SZPASZOJE
GYÚRICS
PRÓTICS LYUBOMIR
ÁNTA
GYÁKOVICS MLADEN
MILE
ALYOSA
SCHWARZ ADOLF
RINA
VUKICA
ELSŐ DETEKTIV
MÁSODIK DETEKTIV
MÁRIA
ANNA szobalányok
SZÓFIA
ÁGNIJA
ELSŐ NYOMOZÓ
MÁSODIK NYOMOZÓ

A darab három felvonása három évvel az előjáték után történik.

ELŐJÁTÉK

(Elegánsan berendezett szoba Márics lakásán)

1. JELENET

Pávle és Mária. A szobalány bejön.

MÁRIA: Egy ur keresi a nagyságos urat. Azt mondja hivatni tetszett.

PÁVLE (a kis asztalnál egy könyvbe merülve): Igen, igen, bocsássa be. (Mária az ajtóhoz megy és beengedi a detektivet.)

PÁVLE (Máriához): Menjen és szóljon a nagyságos aszszonynak. (Mária balra el.)

2. JELENET

Pávle, első detektív

PÁVLE: Ön a rendőrségtől jön ugy-e?

I. DETEKTIV: Igen, uraságod hívására.

PÁVLE (hanyagul): Az ügy különben nem olyan tragikus, de a feleségem első izgalmában értesítette a rendőrséget. (Meglátja Rinát az ajtóban.) No, de itt van már a feleségem is, majd ő megmagyarázza.

3. JELENET

Rina, Pávle, első detektív

RINA (elegáns reggeli ruhában): Az ur a rendőrségtől jött?

I. DETEKTIV: Igen, asszonyom.

RINA: Nálunk az éjszaka betörték.

I. DETEKTIV: Nem tud erről többet mondani?

PÁVLE: Majd én. Feleségemmel tegnap este színházban voltunk. Tizenegy óra után érkeztünk haza s átmentünk ezen a szobán, már amennyire én láttam: minden rendben volt. Reggel viszont ezt a kis asztalt felfeszítve találtam. Mindent felforgattak benne, ahogy maga is látja.

I. DETEKTIV (odalép a kis női íróasztalhoz. Az egyik asztalfiók nyitva áll. A benne lévő dolgok összeturva): Semmi más, csak ez?

RINA: Igen, csak ez!

I. DETEKTIV: Szabad kérdeznem: ki vette ezt először észre?

PÁVLE: A házban én kelek fel legkorábban, ugyanis már korán reggel az építkezéseknél kell lennem. Szóval átjöttem ezen a szobán és véletlenül a szemembe ötlött. Mindjárt felkeltettem a feleségemet s ő aztán telefonált a rendőrségre.

I. DETEKTIV (megvizsgálja az asztalt): A fiókot szemelláthatóan felfeszítették. Meg tudnák mondani, kérem hogy mi hiányzik belőle?

PÁVLE: Az asztal a feleségemé, majd ő megmondja.

RINA: Az ékszeremet tartom itt és apróságokat, toalett-eszközöket. Költőpénzemet is rendszerint itt tartom: két-háromszáz dinárt. De mindebből semmi sem hiányzik. A pénz is megvan. Csak ezt a kis kazettát találtam feltörve. Egyébként mindig zárva szokott lenni. A leveleimet tartom benne. A levelekből egy csomó hiányzik.

I. DETEKTIV: Eszerint a rablás esete nem forog fenn. Ennélfogva azt mondanám, hogy a betörő nem kívülről jött. Cselédség van a házban?

RINA: Igen, a szobalány, de rá nem gyanakszom. Nagyon becsületes leány, évek óta szolgál nálunk.

I. DETEKTIV: Meg tudná mondani, asszonyom, csak bizonyos, különleges tartalmu levelek veszték el, vagy pedig...

RINA (zavarban): Istenem... mit mondjak? Nekem minden levél egyformán fontos.

I. DETEKTIV (Némi gondolkozás után, miközben alaposan végigméri az asszonyt és a férfit is): Ha parancsolják, megkezdhetem a hivatalos nyomozást, de véleményem szerint, ha megengedik jobb volna nem tulságos jelentőséget tulajdonítani a dolognak.

(Pávle és Rina hallgatnak.)

I. DETEKTIV: Az egészről ez állapítható meg: a betörést nem haszonlesésből követték el s a betörő nem kívülről jött, itt van a házban. Azt hiszem, főlöszleges a tényállást mélyebben vizsgálni. Szives engedelmsükkel elmegyek. Nagyságos asszonyom, uram!

4. JELENET

Pávle és Rina. Pávle újra a könyvbe mélyed.

RINA (Gyüölöködő pillantást vet Pávlére, aztán elmegy a szobája felé. Az ajtóból visszafordul és nyomatékkal mondja): A rendőrségi nyomozó megállapította, hogy a betörő itt van a házban.

PÁVLE: Tudom, hallottam.

RINA: (A szobájába megy.)

5. JELENET

Pávle és Mária

PÁVLE: (Felüti a fejét és a felesége után néz. Amikor az asszony becsukja az ajtót, a telefonhoz lép, lapoz a telefonkönyvben, valami számot keres).

MÁRIA (Be): Az építkezési felügyelő van itt.

PÁVLE: Alyosa? Bocsássa be.

(Mária beengedi Alyosát, maga pedig elmegy.)

6. JELENET

Alyosa, Pávle

PÁVLE: No, mi ujság Alyosa? Minden rendben van?

ALYOSA: Igen, mérnök ur.

PÁVLE: Hát akkor mért hagyta ott a munkát?

ALYOSA: Vártam a mérnök urat, gondoltam eljön, mint minden reggel, de amikor láttam, hogy nem tetszik jönni... (Zavarban.)

PÁVLE: No, beszéljen már, miért várt annyira?

ALYOSA: Tisztelt mérnök ur! Én nagyon hálás vagyok önnek, végtelenül hálás vagyok. Ön nekem atyám volt, kegyes, nagylelkű atyám.

PÁVLE: Maga jó munkás, meg vagyok elégedve magával.
ALYOSA: Éppen ezért sajnálok, mérnök ur, nagyon sajnálok és félek, hogy tetszik megneheztelni rám.

PÁVLE: Talán kevés a fizetés?

ALYOSA: Ó, dehogy mérnök ur!

PÁVLE: Talán ez a munka esik nehezebbé?

ALYOSA: Nem, nem, nem!

PÁVLE: Hát akkor meg mi a baj?

ALYOSA: Eljöttem megköszönni önnek mind azt, amit velem tett és egyben megkérni, vegye tudomásul a felmondásomat.

PÁVLE: Felmond? Jobb helyet talált magának?

ALYOSA: Nem erről van szó. Jobb helyért, jobb fizetésért nem mennék el, hanem, hanem...

PÁVLE: Akkor tán beteg?

ALYOSA (Fejét rázza, szemét lesüti. Sójajt): Nyet! Dehogy.

PÁVLE: Hát mondja el akkor, mi baja?

ALYOSA: Muszáj, muszáj megmondani nekem a mérnök urnak, nem titkolhatom a mérnök ur előtt. (Szűnet, kezét tördeli, aztán felszege a fejét.) Mérnök ur, ismeri az én Lidocskát?

PÁVLE: A feleségét?

ALYOSA: Igen.

PÁVLE: Ugy rémlik, láttam egyszer, amikor magát az építkezésnél kereste. Ha jól emlékszem, csinos, kedves asszonyka.

ALYOSA: Ó engemet otthagya.

PÁVLE: Elhagyta a felesége?

ALYOSA: Igen. Volt itt egy énekes, egy operaénekes, Pijerkovszki. Itt vendégszerepelt. Lidocska nekem azt mondta: nagyon szereti az énekest, nem tud nélküle élni. Azt mondta: Isten veled Alyosa. Én sirtam, ő meg elment.

PÁVLE: Mostanában történt ez?

ALYOSA: Három hónap előtt.

PÁVLE: Már három hónapja? Hát ez elég hosszú idő, azóta már biztosan megbékült a helyzetével.

ALYOSA: Nem, mérnök ur, én Lidocskát szeretem, nagyon szeretem Lidocskát.

PÁVLE: Na de hát, ha egyszer ő magát nem szereti.

(Alyosa mélyet sóhajt.)

PÁVLE: Nem értem, miért kell ezért felmondani? Utána akar menni talán?

ALYOSA: Nem. Én nem akarok neki boldogságát elrontani. Ha megengedi a mérnök ur, felolvasom a levelét, melyet tegnap kaptam tőle.

PÁVLE: Honnan ír?

ALYOSA: Berlinből. Pijerkovszkinak ott van szerződése.

PÁVLE: Hát mit ír a kicsi asszonyka?

ALYOSA: Oroszul ír. **(Olvas)** »Ja szcsasztljiva, ja szcsasztljivejsaja zsenescsina na szvjette« **(Beszél)** Hogy ő a legboldogabb asszony a világon. **(Olvas)** »Mojo szcsasztiye odno obsztajeljsztvo trevozsit.« **(Beszél)** Boldogságát csak egy dolog zavar. **(Olvas)** »Ja znaju sto ti szvjo vrjeme dumajes obomne.« **(Beszél)** Tudja, hogy én mindig csak rá gondolok. **(Olvas)** »Jeszli bi i ti ne dumal obo mnye, moje szcsasztiye bilo bi v dvojne bolse.«

PÁVLE: Ha maga nem gondolna annyit rá, még boldogabb lenne.

ALYOSA: Igen! **(Olvas)** »Zdelaj obolzsenije, peresztany dumat obo mnye, oztim zdelajem menya szcsasztljivejsej zsenescsinoj na szvjete.« Azt akarja, hogy ne gondoljak rá.

PÁVLE: Hát ezt a szivességet igazán megteheti neki. Irja meg, hogy többé nem fog rá gondolni.

ALYOSA: Nem, ezt nem tehetem! Nem bírom ki, hogy ne gondoljak rá: szeretném a világ legboldogabb asszonyává tenni. Így sem ő, sem én nem lehetünk boldogok. Hát akkor legalább ő legyen boldog.

PÁVLE: Hát hogy akarja boldoggá tenni?

ALYOSA: Mikor halott leszek, nem fogok gondolni rá.

PÁVLE: Hogyhogy halott?

ALYOSA: Megírtam neki.

PÁVLE: Mit írt?

ALYOSA: Megírtam: mikor ezt a levelet olvasod, engem Duna habjai takarják be és többet nem gondolok rád.

PÁVLE: Ugyan, ember, mit beszél?

ALYOSA: Így megírtam.

PÁVLE: És el is küldte ezt a levelet?

ALYOSA: Igen és most azért jöttem, hogy elnézését kérem, hogy megbocsásson nekem, hogy kifejezzek a hálámat...

PÁVLE: Ejnye, Alyosa, miket beszél?

ALYOSA (Papirosokat huz elő a zsebéből): Ezek kifejezetten számlák a homokért és a szállításért, ez az új szerződés a téglagyárral, alá van írva; ezek a hivatali illetmények nyugtái; ez az ön építészeti igazolványa, melyet az árverésre adott nekem...

PÁVLE (Félbeszakítja): Maga csak tartsa Alyosa ezeket a papirosokat magánál, hiszen az ember nem megy így a halálba. Hogy gondolja? Érdemes meghalni egy asszony hűtlensége miatt? Szó sincs róla! Éppen ilyenkor kell élni, létezni. Ha ennek az asszonynak elaltatja a lelkiismeretét, nevetni fog a halálán. Nem, Alyosa, egy hűtlen asszony szerelméért nem hal meg az ember.

ALYOSA: Nem birom!

PÁVLE: Nem szabad ilyen gyengének lennie. Én nem hiszem Alyosa, hogy csak erről a levélről van szó. Magában egy egész sereg zavaros érzés gyűlt össze s a tetejébe négy hónapi megfeszített munka az építkezésen. Kimerültek az idegei. Van ebben egy kis honvágy is. Amíg Lidocska maga mellett élt, lelkét az iránta megnyilvánult érzések foglalták el; aztán egyedül maradt, üres lélekkel s ismét a honvágy tölti be egész lényét. Mindez nagyon is érthető, de higgye el, kiheveri.

ALYOSA (Tagadólág csóválja a fejét): Nyett.

PÁVLE: Hallgasson rám Alyosa. Higgye el, hogy ez nem más magánál ahogy már mondtam, mint idegkimerültség, csalódás és honvágy. Idehallgasson Alyosa, én magát felmentem ma a munka alól. Pihenjen és pihenjen holnap is.

ALYOSA (Elutasítja): Ó!

PÁVLE: Hallgasson rám, szórakozzék kicsit, szedje össze magát és meglátja, elmúlik ez a keserősége. Tudom, nincs fölösleges pénze. (Kiveszi pénztárcáját) Itt van ötszáz dinár.

ALYOSA (Tiltakozik): Ne tessék, mérnök ur...

PÁVLE: Tekintse ezt az összeget úgy, hogy a tulajdonosát fizettem meg. El kell fogadnia! (Zsebébe dugja a pénzt) És menjen az »Orosz Lirába« a »Kazbekbe« vagy tudom is én, hogy hívják az orosz kávéházakat. Menjen el valamelyikbe, keresse meg a barátait, hallgassa a balalajkát, hazája dalait, s akkor talán majd sirva is fakad, de higgye el, azok a könyvek fogják meggyógyítani a lelkét, biztosan meggyógyítják majd. Cselekedjen így, ahogy mondom s meglátja, rendbejön majd.

ALYOSA: Nem, mérnök ur, nem tehetem. Irtam már neki...

PÁVLE: Na és aztán? Legyen csak az ő számára halott.

ALYOSA (Lemondóan): Ó!

PÁVLE: Legalább mára hallgasson rám, s ha ez a hangulata holnap sem mulik el, én nem leszek képes tervében megakadályozni. Megfogadja-e legalább ma a tanácsomat? (Kezet nyújt neki.)

(Alyosa a szemébe néz és akarat nélkül nyújtja a kezét.)

PÁVLE: Így ni, látja! Menjen társaságba, legyen jókedvű! (Ránéz) De várjon csak, így nem mehet el. Nincs valami jobb kabátja? Ez szakadt és piszkos, ebben nem mehet. (Be akar menni a másik szobába.)

ALYOSA: Nem menjen, mérnök ur, ne, ne! Szégyen, ez is az öné, ami rajtam van, az ing is, a cipő is. Ne, ne!

PÁVLE: Ugyan ne törődjék maga ilyesmivel. (Bemegy a másik szobába és egy jobb kabáttal tér vissza.) Így ni. Vesse le azt!

ALYOSA: Ne tessék, az istenért...

PÁVLE: Vesse le azt a kabátot, ha mondom.

(Alyosa leveti a kabátját.)

PÁVLE (Rásegíti a másikat): Így, így nil Rakja át ezeket a papirosokat! Na és a saját kabátja? Talán még hasznát veszi az építkezésnél. Most menjen szépen és cselekedjék úgy, ahogy mondtam. Majd meglátja, ha találkozunk holnap, mennyire másként néz az életre.

ALYOSA (Régi kabátját egy ujságpapirosba csavarja, melyet az előbbiből vett ki, a többi papírral együtt): Csak tessék tudni, én már irtam... (Elmegy.)

7. JELENET

Pávle, Rina

Pávle az ajtóhoz megy és hallgatózik Rina szobájánál, aztán mintha valamit hallott volna, gyorsan visszamegy a helyére és látszólag ismét a könyv olvasásába merül.

Rina átöltözve bejön és a kijáratí ajtó felé veszi utját, anélkül, hogy tekintetre méltatná Pávlét.

Miután az asszony elment, Pávle felüti a fejét, aztán feláll és csönget.

8. JELENET

Mária, Pávle

PÁVLE: A nagyságos asszony elment?

MÁRIA: Igen.

PÁVLE: Idefigyeljen: bárki keressen is, nem vagyok idehaza. Megértette?

MÁRIA: Igenis!

9. JELENET

Lyubomir, voltak

LYUBOMIR (Feltűnik az ajtóban, kezében egy nagy könyvet tart): Szabad?

PÁVLE (Zavarban): Hogyne, kérem, tessék! Jöjjön csak!

LYUBOMIR (Érzi, hogy rosszkor jött): Nem volt szándékomba zavarni, csak ezt a könyvet akartam átadni a leánynak, de sehol sem találtam. Bocsánatot kérek mérnök ur, ugy lát-szik rosszkor jöttem. (Leteszi a könyvet az asztalra).

PÁVLE: Hát nem a legjobbkor jött, az bizonyos, nem. (Máriához) Elmehet. (Mária elmegy.)

10. JELENET

Lyubomir, Pávle

LYUBOMIR: Nagyon kellemetlen. (El akar menni.) Ha megengedi...

PÁVLE: Ugyan, maradjon már. Ebben a pillanatban oly szükségem van jóbarátra, mert úgy érzem, beszélnem kell valakivel. Foglaljon helyet!

LYUBOMIR (Leül): Örülnék, ha bármiben is hasznomat láthatná.

PÁVLE: Ó barátom, engem csal a feleségem! (Összerezzen, mert megbánta, hogy ennek a fiatalembernek elárulta a titkot. Elhallgat és izgatottan járkal.)

LYUBOMIR: (Tekintetével megdöbbenve követi).

PÁVLE (Mégis szükségét érzi a magyarázatnak és megáll Lyubomir előtt): Nem tudom, miért mondtam ezt meg önnek, de... maga jött s nekem hangosan kellett kimondanom azt, ami reggel óta fojtogatja torkomat.

LYUBOMIR: Ne röstellje, hogy megmondta, barátjára bízta titkát. Hiszen ön tudja, mennyire tisztellem és becsülöm önt. Boldog lennék, ha legalább megvigasztalhatnám. No de mégis. Talán nem is így áll a dolog. Talán csak rossz emberek találta ki valami kellemetlen dolgot.

PÁVLE: Igen, ami a rossz emberek találgatását és közlését illeti az megfelel a valóságnak, nem is törődtem vele, napirendre tértem fölötte. Csakhogy... (Egy köteg levelet vesz ki a zsebéből.) Ezeket a leveleket a szeretője írta. Felfeszítettem az íróasztalát és elloptam őket. A suttogás csak sejtette a hűtlenséget, de a csábitó nevét nem közölte. Most viszont itt van, itt van a kezemben, itt van a neve is! (Kezében görcsösen szorongatja a leveleket) Itt van!

(Lyubomir kellemetlenül érzi magát és a vállát vonogatja.)

PÁVLE (Még mindig izgatott): Itt vannak a levelek, de nekem nincs bátorságom elolvasni őket! Félek, hogy igazolják gyanumat. (Küzd magával.) S mégis, kinoz és kinozni fog talán egész életemen át. (Felnyitja az egyik levelet és megnézi az aláírást.) Igen, ő az! Sejtettem, jól sejtettem.

LYUBOMIR (Hozzálépve): Nyugodjék meg! Csillapodjék! Az ilyen dolgok az első pillanatban még szörnyűbbek a valóságnál.

PÁVLE: Gyermekkori barátom, iskolatársam, társam a vállalatnál, az én kebelbarátom...

LYUBOMIR: Novákovics ur!

PÁVLE: Igen, ő! Ó, mily undorító ez, milyen alattomos dolog! (Szünet.)

LYUBOMIR (Kissé fontoskodva): Most mit akar tenni?

PÁVLE: Mit? Ezt én is szeretném tudni. Sehogy se tudom elhatározni magamat.

LYUBOMIR: Talán csak nem gondol...

PÁVLE: Elkergetni a feleségemet és bosszut állni a csábitón? Azt nem! De hát akkor mit tegyek? Egyedüllétre volna szükségem, vissza kellene vonulnom, gondolkodni.

LYUBOMIR: Talán ha néhány napra elutazna valahová...

PÁVLE: Igen, ha elutaznék, talán ez lenne a legjobb. (Rövid gondolkodás után.) Így is teszek, majd elutazom.

LYUBOMIR: Két-három napra.

PÁVLE: Még nem tudom mennyi időre és nem tudom hová. Ismeretlen irányba, bizonytalan időre. Köszönöm barátom, maga jó tanácsot adott nekem.

LYUBOMIR: Ha szüksége volna a segítségemre bármily tekintetben...

PÁVLE (Eszébe jut): Jó, hogy szólt! Valóban tehetne nekem egy szívességet.

LYUBOMIR: Kérem!

PÁVLE (Pénztárcájából kivesszi az utlevelét): Ha lenne szives most mindjárt elmenni és láttamoztatni ezt az utlevelet külföldre. (Atlapozza) Ó, hiszen rendben van! Hat hét előtt láttamozták az utlevelet, amikor kiállításra akartam utazni. Ez a vizum még érvényes. Rendben van, jól van! Várjon, eszembe jutott, hogy egy nagy szívességet tehetne nekem.

LYUBOMIR: Kérem!

PÁVLE (A másik szobába megy s kisvártatva egy hatalmas fascikulus-szerű kézirat-köteggel tér vissza): Látja, fiatal barátom, ez az én legnagyobb kincsem! Teljes hét esztendeje dolgozom már ezen a munkán, mely vizrajzi kérdéseket tárgyal. A vizrajz mindig különösen érdekelt s üres óráimban sokat foglalkoztam vele. A vizrajz általános emberi kérdés. A földgömb háromnegyed részét mocsarak, sekély vizek, vizerek borítják. Én a vizrajzban új módszereket alkalmaztam. Azért közlöm ezt magával, hogy megértse, milyen értéket jelent számomra ez a mű. Nem jár-e majd el ugyanugy a feleségem amig távol leszek, mint ahogyan én jártam el vele szemben. Nem törí-e fel az íróasztalom fiókját, hogy átkutassa? Mérgében, bosszúból, gonoszságból, hiszen ő tisztában van vele, mennyire becsülöm ezt a munkát, az a pokoli ötlete támad, hogy eldobjon néhány lapot. Szeretném biztos kezékben tudni munkámat, ezért bízom magára.

LYUBOMIR (Meglepi ez a nagy bizalom): Ó, mérnök ur!

PÁVLE (Átadja a kéziratot): Tehát magára bízom. Ismeri jelentőségét s vigyázni tud majd rá.

LYUBOMIR: Legyen meggyőződve róla. Ugy vigyázok majd rá, mint a szemem világára.

PÁVLE: Így. Most pedig isten velem!

LYUBOMIR: Isten önnel mérnök ur! (Elmegy.)

11. JELENET

Pávle

PÁVLE (Egyedül maradt, a telefonhoz lép): Halló, halló! Rádics és Todorovics? Maga az Péro? Itt Márics mérnök. Csak

azt akarom közölni, hogy bizonyos ideig nem leszek itthon, viszont két-három nap múlva esedékes lesz a követelésük. Forduljanak kérem, társamhoz, Novákovics urhoz. Igen, igen. Forduljanak hozzá.

12. JELENET

Mária, Pávle

MÁRIA (Bejön): Novákovics ur van itt!

PÁVLE (Üsszerezzen és izgatott lesz): Ő?

MÁRIA: Mondtam, hogy a nagyságos ur...

PÁVLE: Nem, nem. Csak jöjjön, bocsássa be!

13. JELENET

Novákovics, Pávle

NOVÁKOVICS (Nagyon barátságosan be): Szervusz! Az építkezésről jövök; kerestelek, de hiába. Mondom, megnézek, hol vagy, tán csak nem vagy beteg?...

PÁVLE (Alig tud uralkodni magán): Te nem voltál az építkezésnél, azt sem hitted, hogy beteg vagyok, hanem egyszerűen a feleségem küldött. Azért küldött bizonyára, hogy megnézd, mi a helyzet.

NOVÁKOVICS: Egy szót sem értek!

PÁVLE (Hozzálép és az arcába kiáltja): Nyomorult!

NOVÁKOVICS (Megsértődve): Mit jelentsen ez?

PÁVLE: Azt, hogy nyomorult bitang vagy!

NOVÁKOVICS: Kikérem magamnak, hogy így beszélj.

PÁVLE: Igazad van, magam is belátom, hogy veled más-ként kellene beszélni... de lesz még idő arra is. Becsületszavamat adom, hogy beszélünk erről még másként is!

NOVÁKOVICS (Miótán kissé magához tért): Rendben van, Pávle, beszéljünk nyíltan mindenről. Neked kétségtelesen igazad van, joggal érezheted megbántva magadat; önzéseden is csörba esett.

PÁVLE: Becsület!

NOVÁKOVICS: Önzés!

PÁVLE: Legyen önzés, de honnan veszed a jogot, hogy belegázolj?

NOVÁKOVICS: Istenem, Pávle, nem tudnád józanabbul nézni az életet? Ilyen már, amióta a világ fennáll. Téged le-

foglal a munkád, már korán reggel az építkezéseknél vagy, az ebédet csak bekapod, aztán este megint fáradtan térsz háza, s még így is a könyveden dolgozol, tudományos munkán. Még annyi időd sincs, hogy néhány kedves szót válts a feleségeddel. A feleséged viszont fiatal, szereti az életet, szereti, ha figyelmesek, kedvesek hozzá. Én, vagy másvalaki, ez nem változtat a dolog lényegén. Véletlenül pont nekem volt elég időm hozzá s talán értettem is a módját a figyelmességnek...

PÁVLE: S elég aljas is voltál ahhoz, hogy elfelejtsd viszonyunkat, barátságunkat.

NOVÁKOVICS: Nem tudom, miért háborodsz fel ezen annyira. Vannak dolgok az életben, melyekkel az embernek meg kell békülnie.

PÁVLE (Erre a cinizmusra elveszti önuralmát, az ajtóhoz rohan, kinyitja): Kifelé! Ki innen!
(Novákovics elmegy.)

14. JELENET

Pávle, miután lecsillapodik, csenget. Mária bejön.

PÁVLE: Mária, készítsen nekem fehérneműt, tegye ki azt a kék öltönyömet és minden egyebet, ami kell.

MÁRIA: A mérnök ur elutazik?

PÁVLE: Igen.

MÁRIA: Hosszabb, vagy rövidebb utra? Csak azért kérdezem, hogy a nagyobb bőröndöt készítsem ki, vagy a kisebbek közül valamelyiket?...

PÁVLE: Különben ne készítsen nekem semmit! Nincs szükségem semmire! Egy zsebkendőt sem akarok elvinni eből a házból... Nem kell semmi!

MÁRIA: Ahogy parancsolja a mérnök ur.

PÁVLE: Nincs szükségem semmire. Menjen, majd hívom ha kell.

(Mária elmegy.)

15. JELENET

Rina, Pávle

PÁVLE: (Egy pillanatig gondolkozik, aztán kiveszi zsebéből a leveleket, összegyűri és undorral a padlóra dobja.)

RINA (Bejön és egyenesen feléje indul. Megáll előtte, de

már nem olyan bátran és önérzetesen, mint előbb): Pávle, én szeretném neked megmagyarázni a helyzetet.

PÁVLE: Sajnálom, de nekem ehhez nincs időm. Én máris utazom.

RINA: Hová?

PÁVLE: Ismeretlen irányba.

RINA: Hosszabb időre?

PÁVLE: Ezt magam sem tudom. De jobb hosszú, nagyon hosszú időre számítani.

RINA (Rémülten): Ez azt jelenti, hogy? ...

PÁVLE: Azt jelenti, hogy elutazom. (Gyors léptekkel kimegy, s hátra sem nézve, bevágja az ajtót maga után.)

RINA (Csak most döbben rá a valóságra, felsikolt): Pávle! (A kijárat melletti székre roskad és zokogni kezd.)

F Ü G G Ö N Y

I. FELVONÁS

(Elegánsan berendezett szoba Novákovics Milán lakásán.)

1. JELENET

Novákovics és Rina

Novákovics reggeli után; kissé kedvetlenül ül az asztalnál feleségével, kezében egy kiskanalat tart és a feleségét nézi. Rina remek pongyolában vele szemben ül.)

RINA: Mintha megint bánatos volnál, ismét a szomorúság felhőit látom rajtad. (Felkel a helyéről, a háta mögé áll és átöleli.) Csak semmi felhő drágám; azt akarom, hogy minden derüs legyen körülöttünk.

NOVÁKOVICS: A derüs hangulat boldog házasságban uralkodik.

RINA: No és a mi házasságunk nem boldog? Nekem igazán nem tehetsz szemrehányást.

NOVÁKOVICS (Határozottan védekezik): Nem, dehogy!

RINA (Megcsókolja): Hát akkor légy jókedvű.

NOVÁKOVICS: Nincs nekem semmi bajom. Apróság, kár beszélni róla.

RINA: Szóval mégis van valami bajod?

NOVÁKOVICS: Igen, de mondom, jelentéktelen kicsiség.

RINA: Hadd halljam mi az? Tudni akarom.

NOVÁKOVICS (A kiskanálra mutat): Látod ezt a monogrammot? Vezetékneved kezdőbetűje az első házasságból. Két és fél éve, hogy együtt vagyunk s a régi nyomok még mindig itt vannak.

RINA: De az istenért, Milán!

NOVÁKOVICS: Igen, magam is elismerem, hogy apróság, de mégis kellemetlen!

RINA (Átöleli és édesen kacag): Istenem! Istenem! Eszem ágában sem volt soha ezen a legkevésbé is megütközni... (Csönget.) Eszem ágában sem volt.

2. JELENET

Anna, voltak

ANNA:(Csinos, fiatal leány. Bejön).

RINA (Az asztalra mutat): Figyeljen ide, Anna! Ezentúl nem teszi az asztalra ezeket az ezüst kiskanalakat. Az ezüstözöttekből terít majd. Ott vannak a kisebb tálalóban.

ANNA: Igenis.

RINA (Felvesz egy kiskanalat): S később, ha a nagyságos ur elment az irodába, elvisz egy ilyen kiskanalat abba az ékszerüzletbe ott a Kaszinóval szemben. Elmegy és megkérdezi, beolvaszthatók-e ezek a kanalak s lehet-e belőlük ujat csinálni.

ANNA: Kérem. (Addig mindent a tálcára rakott és ki-megy.)

3. JELENET

Voltak, Anna nélkül

RINA: Látod milyen könnyű ezen segíteni?

NOVÁKOVICS (Fölkel és megöleli): Köszönöm. (Kezet-csókol.) Isten veled, drágám!

RINA: Milyen szép volna, ha nem járnál irodába, hanem csak egész nap itthon üldögélnél, csak az enyém lennél s én a tiéd. (Nevet.) Gyerekes dolog, ugy-e?

NOVÁKOVICS: Viszontlátásra szívem!

RINA (Átöleli és az ajtóig kíséri): Még valamit. Itthonról menj az irodába, ahogyan akarsz. Sétálj akár egy óra hossz-szat is. De add becsületszavadat, hogy délben gyorsan, a lehető leggyorsabban hazasietsz.

NOVÁKOVICS: Természetesen! Természetes!

RINA: Anna, kísérje ki a nagyságos urat!

4. JELENET

Rina, Anna

(Rina kis ideig még az ajtóban marad, onnan integet az urának, aztán bejön. Utána Anna.)

RINA: Elment a nagyságos ur?

ANNA: Igen, elment.

RINA: Én is megyek, Anna, átöltözöm, maga pedig elme-
het a városba. Jó, hogy eszembe jutott! Ha az ékszerészhez
megy, forduljon be a Poenkáré utcába Szlutzszkinéhez és kér-
dezze meg tőle, meddig várjak még arra a kombinére? Már
egy hete ígéreti! Mondja meg, hogy haragszom!

ANNA: Igenis!

RINA: (Szobába el.)

5. JELENET

Ánta, Anna

ÁNTA (Középkoru, cvikkeres, sovány, kopasz ember. Ugy
ront be folyton hátra-hátra tekintve, mintha valaki üldözné.
Anélkül, hogy helyet kínálnák, leroskad egy székre): Anna,
kérek egy pohár vizet.

ANNA: Igenis! (Kimegy és nemsokára visszatér a vízzel.)

ÁNTA (Mohón lehajtja a vizet): Köszönöm! Hol a nagy-
ságos asszony?

ANNA: Öltözik.

ÁNTA: Öltözik? Neki ilyen válságos pillanatokban még
kedve van öltözködni?

ANNA: Mindjárt készen lesz.

ÁNTA: Mindjárt! Mindjárt! A nők sosem készülnek el
mindjárt. (Eszébe jut.) De mondja csak Anna, a nagyságos asz-
szony nem izgatott reggel óta?

ANNA: Hogyhogy izgatott?

ÁNTA: Talán csak tudja, milyenek az asszonyok, ha iz-
gatottak? Volt már maga is izgatott az életben...

ANNA: A nagyságos asszony ma ugyanolyan hangulat-
ban van, mint mindig.

ÁNTA: Nem hallott semmi olyant, ami nyugtalanná tenné?

ANNA: Nem. Legalább amennyire én tudom, nem.

ÁNTA: Menjen kérem, hívja be. Mondja meg neki, hogy
a dolog rendkívül, fontos. Nem kell éppen minden gombot
begombolnia. Menjen!

6. JELENET

Ánta, Rina, Anna

ÁNTA (Székében idegesen fészkelődik és egy óriási zseb-
kendővel töröfgeti nyakát és izzadt homlokát.)

RINA: Az istenért, mi az? Csak nem történt valami baj?
ÁNTA (**Annához, aki Rinával bejött**): Anna, kérek még egy pohár vizet.

(**Anna kimegy.**)

ÁNTA: Nem, semmi!

RINA: De hiszen maga olyan izgatott.

ÁNTA: Persze, hogy izgatott vagyok. Az lesz maga is, ha elmesélem.

RINA: Szóval mégis történt valami. Beszéljen, kérem, beszéljen.

ANNA: (**Bejön a vizzel.**)

RINA (**Annához.**) Maga elmehet. (**Anna elmegy.**) Beszéljen az istenért, beszéljen! Beteg valaki?

ÁNTA: Ugyan menjen! Kinek van kedve ilyenkor megbetegedni.

RINA: Vagy... isten ne adja, meghalt... valaki?

ÁNTA: Hogy meghalt-e? Hm. Ha meghalt volna! Az nem volna rossz, de éppen ott van a kutya eltemetve, hogy nem halt meg.

RINA: Kicsoda? Kiről beszél, mondja meg kérem, az isten szerelmére kérem. Ne kinozzon!

ÁNTA: Mondja, nem szívbajos? (**Rina ideges mozdulatot tesz.**) Körültekintéssel kell elmondani a dolgot.

RINA: Rendben van, de beszéljen már egyszer!

ÁNTA: Mindjárt, csak, mint mondtam, óvatosnak kell lennem. Üljön le kérem. (**Rina leül.**)

ÁNTA (**Amikor Rina leült**): A víz itt van, ugyebár?

RINA (**Türelmetlenül, nyugtalanul**): Beszéljen már, beszéljen!

ÁNTA: Mondja, kérem, emlékszik még a lánykorára?

RINA: Micsoda kérdés ez?

ÁNTA: Mondtam, hogy nagy körültekintéssel kell a dolgot elmondanom. Maga mielőtt férjhez ment, természetesen, leány volt, ugye?

RINA: Node, uram!

ÁNTA: Csak türelem kérem, türelem, így térünk rá a dolog lényegére. Maga szóval férjhez ment. Rendben van! S mi történt azután?

RINA: Özvegyen maradtam.

ÁNTA: Na látja, kérem, ezt vártam. Mert ez az adat nem stimmel.

RINA: Hogy érti azt, hogy nem stimmel?

ÁNTA: Várjon csak, türelem, majd meghallja. De nekem óvatosnak kell lennem.

RINA: Mondja, mi baja magának? Hogy beszél velem? Mit rejtélyeskedik?

ÁNTA: Csillapodjék asszonyom, nagyon kérem! Majd mindjárt tisztázzuk a dolgot. Lássuk először, minek az alapján állítja, hogy özvegyen maradt? A férje egyik nap megharagudott magára, elment. Azt mondta, nem tudja hová megy és nem tudja meddig marad. Ilyen nyilatkozatot adott maga a vizsgálóbíró előtt.

RINA: Igen, így volt!

ÁNTA: Ő meg elment, vagyis egyszerűen eltűnt. Másnap a Dunaparton megtalálták a ruháját, kabátzsebében ott voltak az iratai, még személyazonossági igazolványa is. A dolog nem hagyott kétséget maga után. A holttestet hat héttel később a Duna valahol partra vetette, persze, csunyán elváltozva, de megállapítást nyert, hogy a hulla hat hétig volt a vízben, tehát ez is egyezett férje eltűnésével, aztán ingében ott volt a monogram, férje nevének kezdőbetűi s mi ünnepestélyes külsőségek között eltemettük. Maga könnyes szemmel ment a koporsó után. Láttam, hiszen én is ott voltam a temetésen.

RINA (Türelmetlenül): De az isten áldja meg, miért meséli nekem ezeket a dolgokat, hiszen ezerszer hallottam már!

ÁNTA: Rendben van. Térjünk hát akkor napirendre előlött! Van azonban valami, ami fölött nem lehet napirendre térni. Mondja és mit csinált maga azután, hogy özvegy lett?

RINA: Férjhez mentem.

ÁNTA: Na látja, itt van a bibi. Itt követte el a végzetes hibát.

RINA: Uram, ez az én magánügyem és nem engedem meg senkinek, hogy bele szóljon, hogy bíráljat...

ÁNTA: Mégis hibázott. Tudok egy hasonló esetet: valami Tómicus Szávetával történt. Ez a Szávet a igen tisztességes, szegény asszony. Házakba jár dolgozni, így tartja fenn magát.

RINA: De hagyjon engem békén uram, a maga Tomicus Szávetájával. Hogy jutott eszébe ez a boldogtalan Szávetal? Nem elég, hogy berontott, hogy rejtélyeskedik, felizgat s most a tetejébe holmi Szávetákat emleget.

ÁNTA: Ne beszéljen így kérem. Nem holmi Szávet a ez,

hanem élő, autentikus Száveta, amiről maga is meggyőződik, ha meghallgatja a történetét.

RINA (Rezignáltan): Hát akkor beszéljen.

ÁNTA: Ennek a Tomics Szávetának a férje eltűnt a háboruban. Az asszony hivatalos értesítést kapott róla, hogy az ura meghalt, ennél fogva özvegy lett. Szóval, miután így hivatalosan özvegyé nyilvánították, férjhez ment egy kalauzhoz. S csakugyan szépen, boldogan élt a második urával s talán még most is vele élne, ha egy szép napon, három esztendő után nem jött volna haza a hadifogságból az első ura. A második házasság természetesen érvénytelenné vált, mert Száveta nem volt özvegy, amikor férjhez ment a kalauzhoz. Így vissza kellett térnie az első urához.

RINA (Izgatottan, sápadtan): Jól értem én magát?

ÁNTA: Igyon egy kis vizet!

(Rina engedelmesen nyúl a pohár után és iszik egy kortyot.)

ÁNTA: Üljön le!

RINA (Beleveti magát a karosszékbe és kétségbeesve tördeli a kezét): Beszéljen, ha istent ismer, beszéljen!

ÁNTA: Láttam!

RINA (Rémülten felsikolt): Kit, az istenért!?

ÁNTA: A maga első férjét.

RINA: Jaj, ez rettenetes! Micsoda kinzásnak teszi ki az embert! Miket beszél itt össze-vissza? Ki verte a fejébe ezt az ostobaságot, mondja? Beszéljen! Mit akar?!

ÁNTA: Láttam!

RINA: Egyáltalán ismerte?

ÁNTA: Már hogyan ismertem volna. Tízezer dinárral tartoztam neki, isten nyugosztalja!

RINA (A legnagyobb izgalomban): Lehetetlenség... ez a maga beteg fantáziája... nem lehet... Istenem, én megőrülök!

ÁNTA: Azt ne tegye! Legalább most még ~~nem~~ szabad...

RINA: Nem igaz! Ugye nem igaz? Mondja, hogy nem igaz, mondja!

ÁNTA: Na látja. S mi lett volna, ha nem mondtam volna ilyen körütekintéssel?

RINA (Idegesen felkapja a telefonkagylót): Halló, halló! Novákovics urat kérem. Hogy lehet az, hogy még nincs az

irodában? Nézzék meg kérem, hiszen ez lehetetlenség! Nincs!
(**Leteszi a kagylót.**) Ó, istenem!

ÁNTA: Miért nyugtalanítja még őt is?

RINA: Hát kívül tárgyaljam meg ezt a szörnyü dolgot,
ha nem az urammal?

ÁNTA: Persze, igaza van!

RINA (**Ujra a telefonhoz lép, de még mielőtt tárcsázna**):
Idehallgasson, ha csak tréfa az egész, vagy pedig elnézte, ne
engedje, hogy lármát csapjak.

ÁNTA: Kinek jutna eszébe ilyesből tréfát üzni! Vagy
azt hiszi, nekem kellemes volt, hogy láttam? Mert láttam,
nem tévedek! Risztics kereskedő éppen a boltja előtt állt,
amikor meglátta, s nagyon meglepődött. Egészen elsápadt sze-
gény. A megboldogult hozzálépett, kezét szorított vele és so-
káig beszélgettek ott a boltajtóban. Amikor elváltak, oda-
mentem Riszticshez és megkérdeztem: mondja kérem, ki ez
az ur, akivel az imént beszélgetett? Ennek az embernek, azt
mondja Risztics, én a temetésén voltam. Márics mérnök. Most
magyarázta meg, hogyan történhetett ez a dolog. Ezt mondta
Risztics, aki személyesen beszélt vele.

RINA: Halló, halló! Novákovics ur? Hogy lehet, hogy
még mindig nincs ott? (**Idegesen teszi le a kagylót.**) Ez rette-
netes! Lehetetlenség! Nagyon kérem, legyen szives, menjen
el az építészeti minisztériumba, nincs messze s nézze meg,
bizonyára ott van már. Talán valahol befordult egy irodába
s elidőzött, de most biztosan ott van. Kerítse elő, ha a föld
alól is s mondja meg neki, hagyjon ott mindent és siessen
haza.

ÁNTA: Majd megjön, majd szólok neki az irodában, min-
den pillanatban megérkezhet... Ne veszítse el a türelmét.

RINA: Nem, képtelen vagyok uralkodni magamon, nem
birom! Menjen, kérem, mindjárt, menjen!

ÁNTA (**Feáll**): Jól van! Akkor hát elmegyek!

RINA: És vele együtt jöjjön vissza.

ÁNTA: Igen, igen, természetesen... (**Elmegy.**)

7. JELENET

Anna, Rina.

RINA: (**Csönget.**)

ANNA: Tessék!

RINA (Szórakozottan): Izé... mit is akartam... nem tudom már... Elfelejtettem. Majd, ha eszembe jut, hívni fogom.
ANNA: Igenis! (Elmegy).

8 JELENET

Mile, Rina

MILE (Kipuderezett, kinyalt dandy, az asszonyhoz siet, átöleli, megcsókolja): Mit csinál az én kis galambom?

RINA (A fejét Mile vállára ejti): Jaj, Mile, olyan szerencsétlen vagyok, olyan szerencsétlen!

MILE: De hát miért, drága gerlicém?

RINA: Ha megmondom, nem hiszed el... Még én magam sem hiszem, nem akarom elhinni, nem tudom elhinni! Mert ez rettenetes lenne!

MILE: De mi történt az istenért! Olyan izgatott vagy!

RINA: A dolog annyira szokatlan, olyan fantasztikus!

MILE (Kezét simogatja): Mondd el szépen, drágám, mi történt?

RINA: Képzeld, az első uram megjelent, éli!

MILE (Meglepődve): Hogyan? Éli? Ugyan kérlek, ez lehetetlen! Ugyan kérlek, te lázas vagy, szívem. Érzem a kezeden is, milyen forró.

RINA: Tudtam, hogy nem hiszed el. Persze, hihetetlen is, de mégis... képzelheted, mennyire felizgattam magam.

MILE: Nyugodj meg, kiscicám, ez nem lehet igaz.

RINA: Pedig igaz, biztosan igaz; valami azt sugja nekem, hogy igaz, nem tudom micsoda, de valami azt sugja.

MILE: Ugyan kérlek, hiszen megtalálták a holttestét, megállapították a személyazonosságát...

RINA: Akadtak olyanok is, akik kételkedtek ebben, akik azt mondták, hogy a talált dolgok nem eléggé bizonyító erejűek, de a legnagyobb bizonyíték az volt, hogy három eszten-deig nem jelentkezett.

RINA: Te csakugyan nehéz helyzetben lennél, ha mindez igaz lenne.

RINA: Vissza kellene térnem hozzá, képzeld vissza kellene térnem. Pedig én csak most érzem igazán, hogy mit jelent boldognak lenni a házasságban. S most térjek vissza abba a

rabságba? Téged is elvesztenének, Mile. (Karjaiba veti magát és zokogni kezd).

MILE: Ne hagyd el magad kiscicám, ne hagyd el magad! Majd csak találunk kivezető utat, mindenesetre beszélni kellene valakivel.

RINA: Beszélni? Ki az ördöggel beszélhetnék erről? Fél órával ezelőtt hívtam már az uramat, kerestem az irodájában, de nem találtam, elment, ki tudja hová, s még mindig nem ért be.

MILE (Órájára néz): Tíz óra előtt nem is ér az irodába.

RINA: Ugy mondd, mintha biztos lennél benne.

MILE: Tudom. Ebben az időben, mielőtt irodába megy, mindig Lidocskánál szokott lenni s megiszik nála egy feketét. Így van ez már egy éve, amióta Lidocska Berlinből hazajött.

RINA (Közömbösen): És sokáig marad nála?

MILE: Amíg meg nem issza a feketét. Körülbelül tíz óráig.

RINA: Ki fogja ezt kivárni! Nekem minél előbb beszélnem kell vele.

MILE: Madám Szalev Lidocska szomszédasszonya. Telefonja is van, ha parancsolod? . . .

RINA: Nem akarom zavarni. Neki sejteni sem szabad, hogy tudok a dolgról. Hiszen házasságunk harmóniájának éppen ez az alapja, hogy nem zavarjuk egymás ügyeit.

MILE: Akkor pedig csak a türelem segít.

RINA: Türelem! Mintha az olyan könnyű lenne!

MILE: Legjobb, ha nem gondolsz rá. Majd én elterelem erről a figyelmedet, drágám. Ugyanis olyan pénztelen vagyok, kiscicám, olyan szegény, mint a templom egere. Van egy követelésem, két-három nap múlva meg is kapom, de addig is, nem tudnál nekem, gerlicém, mondjuk kétszáz dinárt kölcsön adni?

RINA (Kivesz a pénztárcájából kétszáz dinárt és oda adja neki): Te oly gyakran vagy pénzzükségben.

MILE: Mit csináljak, kiscicám, küzdök én eleget a létért, dehát az élet oly bonyolult és nehéz.

9 JELENET

Ánta, voltak

ÁNTA (Bejön): Nincs és nincs, hiába kerestem! (Liheg).

RINA (Miléhez): Szóval, mint már mondtam, a férjem

akkor sem fogadná, ha történetesen itthon lenne. Annyi gondja van, hogy nem fogadhatja. Egyébként legjobb, ha az irodájában keresi fel. Itthon nem szívesen fogad feleket.

MILE (Kezet csókol): Akkor hát majd ott fogom felkeresni. Bocsánat, nagyságos asszonyom! Viszontlátással! (Elmegy).

10. JELENET

Rina, Ánta.

RINA: Szóval nincs még az irodában?

ÁNTA: Nincs!

RINA: Pedig mégiscsak ott kell lennie.

ÁNTA: Most jövök a minisztériumból.

RINA (Felveszi a kagylót, tárcsáz): Halló halló! Te vagy az Milán? Ugye, te vagy? (Ántához). Na látjal

ÁNTA: (Csodálkozik).

RINA: Nem hallottál valami újságot? Semmit sem hallottál? Akkor gyere gyorsan haza! Gyere kérlek! Még le sem ültél? Hát ne is ülj le! Sajnos, gyere mindjárt, nagyon komoly, fontos dologban várlak! Megőrülök, ha nem jössz mindjárt!... Siess, kérlek! (Leteszi a kagylót). Na, már jön is!

11. JELENET

Szpaszoje, voltak

SZPASZOJE (Ujdonsült milliomos): Jónapot kívánok! (Binának kezet csókol.) Bocsánatot kérek, kétszer is kopogtam. Nem akarok zavarni, csak azért jöttem, mert a kislányom szeretne bevásárolni, menyasszonyi ruhának való anyagot venni, hiszen az esküvő napja egyre jobban közeledik. De nem szeretne nagyságos asszony nélkül választani, mert annyira megbizik az izlésében, mondom nem szeretne nagyságos asszony nélkül.

RINA (Türelmetlenül): Rendben van, szívesen, de ma semmiesetre. Ma nagyobb gondok gyötörnek s ezek magát is érintik.

SZPASZOJE: Engem?

RINA: Igen. Miért, maga nem hallott semmit?

SZPASZOJE: Nem tudom mit kellett volna hiallanom?

RINA (Ántához): Hogy lehet az, hogy senki sem hallotta, csak maga?

ÁNTA: Én nem hallottam, hanem láttam.
SZPASZOJE: Mi a fenét láttál?
ÁNTA: Nem vagy szivbajos?
SZPASZOJE: Egy kicsit. Miért?
ÁNTA (Csönget): Ez érthető is a te korodban.

12. JELENET

Anna, voltak

ANNA (Bejön): Tessék!
ÁNTA: Anna, hozzon egy pohár vizet.
ANNA: Igenis. (Kimegy).

13. JELENET

ÁNTA (Szpaszójéhez): Úlj le, mert óvatosan és nagy körültekintéssel kell elmondanom a dolgot.

RINA: Ugyan, hagyjon már fel a maga óvatosságával. (Szpaszójéhez). Majd én röviden megmondom, miről van szó! Az az ember, akiről mindannyian tudjuk, hogy jobblétre szenderült s ezek szerint most már megboldogult, az az ember, akit eltemettünk, — él.

SZPASZOJE (Elordítja magát). Kicsoda?

ÁNTA: Az, akinek te a házát örökölted a Terázián s azonkívül minden vagyonát.

SZPASZOJE: Ugyan kérem! Micsoda ostobaság! Mesebeszéd!

RINA: Én sem tudom elhinni.

SZPASZOJE: Ki is hinné el az ilyen marhaságot? Ugyan kérem! Ki találta ki ezt a hülyeséget?

RINA: Ime, rokonunk, Ánta lepott meg a hírrel.

SZPASZOJE: Te voltál?

ÁNTA: Igen.

SZPASZOJE: Mondd csak, mit szoktál inni ilyenkor, reggel?

ÁNTA: Semmit.

SZPASZOJE: S most áruld el nekem, hogy jutott eszedbe ez a beteg ötlet?

ÁNTA: Láttam! Saját szememmel láttam. (Előrejön).

SZPASZOJE: Kicsodát?

ÁNTA: A megboldogult Márics Pávlét.

SZPASZOJE: Miféle Márics Pávlét?

ÁNTA: Akinek az örököse vagy.

SZPASZOJE: Hadd a fenébe az örökséget, hanem azt mondd meg inkább... Különben nincs neked semmi mondani valód, nincs mit kérdeznem tőled. Valami képtelen marhaságot mondasz majd. Mert megérteném, ha valaki azt mondaná: »ugy hallottam«, de azt mondani: »láttam«, így állítani: »láttam« hát ez egyszerűen gáztett.

ÁNTA (Konokul): Láttam!

SZPASZOJE (Idegesen): Már megint jár a szája!

RINA: Képzelheti, mit éreztem én, amikor nekem mondta.

SZPASZOJE: Mert rendben van, ha azt mondog: »A nap kihűlt, nem süt többé«, ezt megérteném, mert ha valami ragyog, egyszer ki is alszik. Jól van! Vagy ha azt mondtad volna: hogy a Duna megfordult s most alulról fölfelé folyik, hogy a kormány elhatározta a szabad választások kiírását; a világ minden csodáját elhiszem, érted, minden csodát, de hogy láttad azt az embert, akit már három esztendővel ezelőtt eltemettünk, ezt nem vagyok képes elhinni. Azt már meg sem kérdezem, mi késztetett arra, hogy mindjárt szaladj ezt a butaságot a nagyságos asszonnyal közölni. (Rinához). Képelem mit érzett, amikor hallotta!

ÁNTA: És képzelheted, mit éreztem én, amikor megláttam.

SZPASZOJE: Tetszik hallani, ez még mindig ugyanazt hajtogatja.

ÁNTA: Gondolhatják, hogy én is megdermedtem, amikor megláttam. Lábom a földbe gyökerezett, alig tudtam elindulni. Kivert a verejték, majd, mintha valaki egy darab jeget csusztatott volna a nyakamba, végigszaladt rajtam a borzongás és elkezdtem reszketni.

SZPASZOJE: Nem tudom megérteni, mi a fenéért resz-kettél?

ÁNTA: Hogyhogy miért? És az a tizezer dinár?..

SZPASZOJE: De hiszen te a bíróság előtt megesküdtél, hogy visszaadtad neki a pénzt.

ÁNTA: Igaz, megesküdtem, csakhogy ő akkor nem élt, most meg él.

SZPASZOJE: Szóval ez nyomja a te bögyödet.

ÁNTA: Ez hát. Mi más nyomná?

SZPASZOJE: Várj csak kérlek, mindjárt megmondom. (Egy könyvecskét huz elő a zsebéből és lapozgatja) Ez a bün-

tető törvénykönyv. Mindig magammal hordom; jó ha kéznél van. Igen hasznos kis könyv ez, az ember sok mindent megtanulhat belőle. Komoly figyelmeztetéseket tartalmaz az életre vonatkozóan. (Megtalálta amit keresett.) Á, itt van: 144. §. A hamis eskü. (Magában olvassa). Szóval öregem, egy évi börtön és polgári jogaidnak egy évi elvesztése. Lehet több is, de egy esztendőre nyugodtan számíthatsz.

ÁNTA: Kicsoda?

SZPASZOJE: Hát te!

ÁNTA: Miért éppen én?

SZPASZOJE: A hamis esküért.

ÁNTA: Mért akarsz te nekem egy esztendőt a nyakamba sózni? Ugy méred az ítéletet mint a szilvát, vagy a vöröshagymát. Börtön! Még mit nem?

SZPASZOJE: És polgári jogaid elvesztése.

ÁNTA: Az nem igaz. Polgári jogok nélkül is megvan az ember. De a börtön, barátom, az már más dolog. Hanem boszszant, hogy jössz te hozzá, mi címen ítélkezel felettem?

SZPASZOJE: Hiszen engem károsítottál meg azzal a tizezer dinárral.

ÁNTA: Nézd csak, még mit nem?

SZPASZOJE: Bizony, engem! Amikor a hitelező a vízbe ölte magát, létre jött a hagyaték, te pedig a hagyatékunk tartoztál. A hagyaték engem illetett, mint a megboldogult legközelebbi rokonát.

ÁNTA: Most már értem, miért örültél annyira, amikor azt hallottad, hogy Márics él. Ki ne örülne, ha nem a legközelebbi rokona?

RINA (Idegesíti a beszélgetésük): De az istenért, maguk mindenről beszélnek, csak arról nem, ami a jelen pillanatban a legfontosabb.

ÁNTA: Hát igen, ez az ur engem börtönnel fenyeget. Mért nem néz ez az uriember a törvénykönyvben saját magának is egy kis büntetést?

SZPASZOJE: Én nem tartottam meg senkinek a tizezer dinárját.

ÁNTA: Persze, hogy nem! Ez olyan csekélység a te számodra, amiért nem piszkolod be magad. De egy háromemeletes ház a Terázián, nagy telek a pályaudvar mellett és két üzlet a Péter király utcában — az már más.

SZPASZOJE: Na és mit akarsz ezzel mondani?

ÁNTA: Három hamis eskü, hét hamis bizonyítvány, négy ügyvéd és ezzel megvolt az örökség. Kukkants bele abba a könyvbe, öregem s majd meglátod, mi jár ki ilyesmiért.

SZPASZOJE (Fujtat dühében s felugrik, hogy rávesse magát, keze öklöbe szorult; úgy néz, mintha mindjárt össze akarna morzsolni. De aztán erőt vesz felindulásán és hozzá lépve ezt mondja): Amit most mondtál, azt ki ne ejtsd többé a szádon!

14. JELENET

Novákovics, voltak

NOVÁKOVICS (Felindultan jön): Az istenért, lehetséges volna?

RINA (Eléje szalad): Te már tudod?

NOVÁKOVICS: Utközben Tádiccsal találkoztam; ő mondta, hogy látta, beszélt vele. Addig nem is álmodtam, miért hívtál!

ÁNTA: Én is láttam!

NOVÁKOVICS: Eppen látta?

ÁNTA: Ugy láttam, ahogy most magát.

SZPASZOJE: Ez, uraim, azt jelenti, hogy az ember már a halálban sem bizhat. (Kihuz egy papírost a zsebéből). Tessék, kérem! Halotti jelentés ez, vagy micsoda?

ÁNTA (Belepislant): Te is »megtört szívvél« szerepelsz alatta?

SZPASZOJE: Nem is tel! De még egyszer megkérdem: halotti jelentés ez? Eltemettük mi azt az embert?

ÁNTA: 17. parcella, 39. sir.

SZPASZOJE: S ugyebár, ott feküdt becsülettel három esztendeig! Hát akkor hogy lehet, hogy most egyszerre él? Ez csak úgy megy, ahogy az ember akarja? Én azt hiszem, a kulturált nyugati államokban bizonyosan van erre nézve is törvény, mely szerint: aki egyszer meghalt — az halott. Ez azt jelenti, hogy egy szép napon beállíthat az én megboldogult feleségem, akit tizenegy évvel ezelőtt eltemettem.

NOVÁKOVICS: Nem az a kérdés, hogy mi lehetséges és mi nem, hanem az, hogy ő él.

SZPASZOJE: De hogyan? Hogyan került elő? Felkelt a sírjából? Feltámadt? Megszökött, vagy leesett valahonnan? Egy fáról, a Holdról, vagy a Marsról?

NOVÁKOVICS: Azt mondják, vonattal érkezett.

SZPASZOJE: A temetőből ide utazott? Miféle vonatjárat van a temetőben? Uramisten! Egyszerűen nem tudok gondolkozni! Életemben először történik velem, hogy megáll az eszem! (Leül).

RINA (Novákovicshoz): És semmi közelebbit nem sikerült megtudnod?

NOVÁKOVICS: De igen. Megtudtam, hogy sohasem volt halott.

SZPASZOJE: Persze! Most majd még letagadja!

NOVÁKOVICS: Az »Exelsiorban« szállt meg.

SZPASZOJE: Az melyik parcellában fekszik?

NOVÁKOVICS: Ez minden, amit megtudtam róla, (Eszébe jut). Ja igen, még valamit. Rádicsnál érdeklődött a cím után. Azt mondta, majd felkeres.

ÁNTA: Magát?

NOVÁKOVICS: Igen. Engem és... talán a feleségemet.

RINA (Rémülten): Engem? Miért pont engem?

ÁNTA: Hiszen maga a legközelebbi hozzátartozója.

RINA: Én?

ÁNTA: Hát persze. Hiszen maga tulajdonképpen a felesége.

RINA (Az urához szalad és görcsösen átöleli): Milán, igaz az, amit ez az ember mond?

NOVÁKOVICS (Zavarban van): Nem tudom! (Ántához). Minek az alapján állítja maga ezt?

ÁNTA: Tomics Száveta is így járt.

SZPASZOJE: Na itt van! Miféle Tomics Szávetáról beszélsz?

ÁNTA: Az egy asszony, aki mivel abban a házban volt, hogy az ura meghalt, férjhez ment. Amikor aztán az első ura hazajött, a bíróság, szolgálati érdekből, költözködési költségeinek megtérítése nélkül áthelyezte az első urához.

RINA (Nyugtalanul Milánhoz): Lehetséges ez?

ÁNTA: Azt mondják, így szól a törvény.

RINA (Átöleli urat): Én nem akarok elválni tőled!

NOVÁKOVICS: Nyugodj meg, drágám! Olyan törvény nincs, mely a boldog házasságokat feldulja.

SZPASZOJE (Gondolkozva és beszélgetésüket hallgatva): Amit maguk beszélnek, az mind lényegtelen, egészen lényegtelen. A legfőbb kérdés ebben a dologban az: hogyan és milyen jogon támadt fel az az ember, akit mi három évvel ez előtt tisztességesen és igazán előzékenyen eltemettünk?...

15. JELENET

Protics, voltak.

LYUBOMIR (Néhány ujságot hoz. Sápadt és zavart): Mi ez az istenért, mi ez? (Eszébe jut). Bocsánat asszonyom! (Rinához lép és kezét csókol. Meghajtja magát a többiek felé): Mit jelentsen ez?

RINA: Maga talán rosszul van?

ÁNTA (Csönget): Szívbjajos talán?

(Anna bejön).

ÁNTA (Annához): Egy pohár vizet! (Anna kimegy).

LYUBOMIR (Fáradtan és letörtten veti magát a karosszékre): Semmi, semmi, már jobban vagyok. De mi ez, az istenért, mi ez?

NOVÁKOVICS: Magának ki mondta?

LYUBOMIR: Hogy ki mondta? (Átnyújtja a lapokat). Itt van, tele vannak az ujságok vele.

MINDANNYIAN (Felordítva): Az ujságok?! (Elkapkodják a lapokat és beleolvasnak).

ÁNTA: Hü, de nagybetűs címek!

SZPASZOJE (Egy címet olvas): Hallgassanak csak ide, kérem: »A halottak feltámadnak!«

ÁNTA (Olvas): »Ha eijön az ítélet napja, a halottak felkelnek sirjaikból!«

NOVÁKOVICS (Olvas): »A 17. parcella 39. sirja kinyilott és a halott kiszállt belőle.«

LYUBOMIR (Olvas): »A halottak feltámadnak és beszélnek.« (Anna behozza a pohár vizet, Lyubomir kiissza).

SZPASZOJE: Én nem találok annyira érdekesnek a dolgot, hogy az ujságok ilyen nagy figyelmet szentelnek neki.

LYUBOMIR: Képzeltetik, hogy éreztem magamat, amikor megtudtam. Mig a villamosra vártam, felnyitottam az ujságot és tekintetemet mindjárt megfogta a feltűnő cím: »A halottak feltámadnak és beszélnek«. És egyszerre kivert a hideg verejték.

RINA: Én is így voltam.

LYUBOMIR: Először izzadni kezdtem, aztán kihültek a kezeim, jéghidegek lettek, szemem előtt elsötétült minden és meg kellett fogódkodnom, hogy el ne essek.

SZPASZOJE (Kézenfogja és félrehívja. Bizalmasan): Nem tudom elgondolni fiam, hogy mért izgat téged ennyire ez a

dolog. A többieket megértem... De téged? Mi dolgod volt a megboldogult Máriccsal? Nekem megmondhatod, hiszen nem-sokára a vöm leszél...

LYUBOMIR (Ideges, még mindig izgatottan). Erről most nem beszélhetünk.

SZPASZOJE: Valami nagyobb összegről van szó?

NOVÁKOVICS (Még mindig az ujságokba merülve): Hát itt megvan az egész történet leírása. Valóságos intervjú!

VALAMENNYIEN (Novákovics köré csoportosulva): Olvassa, olvassa!... (Lyubomir letörten félreáll, de azért figyel az olvasásra).

NOVÁKOVICS (Olvas): »Munkatársunk kérdésére, Márics mérnök az esetet a következőképpen magyarázta: Feleségem súlyos igazságtalanságot követett el velem szemben s ez nagyon nagy fájdalmat okozott nekem.

RINA: Ugord át kérlek ezt a banális részt.

NOVÁKOVICS: »Rendkívül izgatott voltam s nem tudtam mit tegyek.«

ÁNTA (Rinához): Ő nem szivbajos?

SZPASZOJE: Ne vágj a szavába! Olvassa, kérem!

NOVÁKOVICS (Olvas): »Be kellett látnom, hogy nem szabad semmiféle döntést hoznom, mert abban a lelkiállapotban csak elhamarkodnám a dolgot. Ekkor úgy gondoltam, a legjobb lesz ha elmegyek és senkinek sem mondom meg, hová. Különben, amikor vonatra ültem, magam sem tudtam még, hogy hová utazom. Akkor a kalauz a jegyet kérte, nem volt jegyem és nem is tudtam megmondani meddig utazom. Végül úgy döntöttem, hogy Bécsbe megyek.«

ÁNTA: Persze. S ha két-három nap múlva visszatért volna, nem lett volna semmi baj.

SZPASZOJE: De ne vágj a szavába, ha mondom! Olvassa, kérem tovább!

NOVÁKOVICS (Olvas): »Bécsben az egyetem közelében egy szállodában megszálltam és úgy töltöttem el két-három napot gondjaimba merülve, egyedül. A negyedik napon elmentem a Kärtner-strasszéra, hátha látok valaki ismerőst az ot-tani kávéházban. Egyetlen földivel sem találkoztam, de a ká-véházban beográdi ujságok voltak. Felvettem az egyik ujság legújabb számát s meglepődve láttam benne saját fényképe-met. Már a cikk címéből megtudtam, hogy a Dunába vetettem

magamat. Először nevettem a dolgon egy nagyot. »Talán ez lenne szerencsétlen helyzetemben a legjobb megoldás. Halott-nak számítani és mégis élni.«

SZPASZOJE: Ez neki szerencsés megoldás. Köszönöm szépen!

ÁNTA: A saját szempontjából nézve.

SZPASZOJE: Na igen a saját szempontjából nézve. Csak-hogy nekünk is vannak ám szempontjaink. (Novákovics-hoz). Olvassa kérem, tovább!

NOVÁKOVICS (Folytatja): Elhatároztam tehát, hogy nem maradok Bécsben, mert ott minduntalan ismerősbe ütközhetik az ember. Ezért Németországba utaztam, Hamburgba és egy Hamburg melletti gyárban sikerült is alkalmazást találnom. Ott töltöttem három évet ismeretlenül, észrevétlenül.

SZPASZOJE: Megkérdezhetné az ember tőle, miért hagyta ott azt a jó állást, mi az ördögnek jött haza?

ÁNTA: Talán az ingatlanait akarta megnézni.

SZPASZOJE: De az is lehet, hogy a követeléseit akarta behajtani.

RINA (Idegesen): Én nem tudom, nem vagyok képes ma-gamhoz térni, megnyugodni.

SZPASZOJE: Rendben van! De hát akkor kit temettünk el?

NOVÁKOVICS: Megfelel ő erre a kérdésre is.

SZPASZOJE: Mit mond, az anyja mindenét?;

NOVÁKOVICS (Olvas): »Munkatársunknak arra a kérdé-sére, hogy akkor hát ki lehetett a vizbefult, aki Márics ruhá-ját viselte, és akinek zsebeiben Márics irományai voltak, a mérnök kijelentette, hogy az csak az építkezési munka fel-ügyelője, Alyosa orosz emigráns lehetett. »Mielőtt otthonomat elhagytam volna, Alyosa felkeresett és közölte velem, hogy a Dunába veti magát. Elhordott ruhám volt rajta s nála volt a vállalat néhány írása. Az öngyilkos csak ő lehetett.«

SZPASZOJE: Alyosa?!

ÁNTA: Szóval Alyosának helyeztél koszorút a sirjára?

LYUBOMIR (Letörten): Most tehát mindent tudunk. Amint látják, a helyzet kétségbeejtő.

SZPASZOJE: Bizony, kétségbeejtő!

LYUBOMIR: Ebben a pillanatban még nem is vagyunk képesek áttekinteni az összes ebből származható következmé-nyeket.

ÁNTA: Hát bizony nem. (Novákovicshoz). Maga például feleség nélkül maradna.

RINA (Erősen átöleli Milánt): Jaj, csak erre ne kerüljön sor, csak erre ne!

ÁNTA (Szpaszojéhoz): Te meg elvesztenéd a vagyonedat.

SZPASZOJE: Te viszont bevonulnál egy esztendőre a dutyiba.

ÁNTA: Már megint! Nem megmondtam, hogy ne sértegess?

SZPASZOJE: Én csak a következményeket akartam ismergetni. Hanem mit szól majd Gyurics ur a dologhoz? Mit szól majd ő minderre? Mert ha elfogadnánk ezt a mostani helyzetet, tudniillik, ha elismernénk, hogy Márics él, egész vállalatunk összeomlana.

ÁNTA: Ez volna a legkevesebb!

SZPASZOJE: Igen? Ez volna a legkevesebb? Hát hallottál te valaha az Illiria műszaki részvénytársaságról?

ÁNTA: Igen, hallottam!

SZPASZOJE: Ez, öregem olyan pénzügyi csoport, amely koncessziót kér az államtól, mocsarak, árterületek, tavak és általában az ország minden haszontalan vizének kiszáritására. Ez a vállalkozás tizenkét esztendeig tartó munkát irányzott előre s tervbe vette legalább tíz nagy vashíd, körülbelül száz betonhid és számos alagut és aluljáró megépítését. Óriási dolog ez, érted?!

ÁNTA: Csak azt nem tudom, mi összefüggése van a mi ügyünkkel?

SZPASZOJE: Nem érted? Hiszen, ebbe fektettük valamennyien minden pénzünket! Novákovics ur például, különböző illetekekre, előzetes költségekre, tervek kidolgozására és egyéb dolgokra körülbelül félmillió dinár készpénzt fektetett be. Prótics ur, a vállalat műszaki igazgatója lett. Bizony, öregem! S nem azért választották igazgatóvá, mert a vöm lesz, hanem azért, mert szakember. Ez az én vöm néhány évvel ezelőtt kiadta korszakalkotó művét a »Tarizációk meliorációjáról.« Ennek alapján nevezték ki egyetemi rendkívüli tanárrá, mert ez öregem nem közönséges tudományos mű, hanem direkt forradalmat jelent a hidrotechnikában.

ÁNTA (Elbűvölve): Milyen tudományosan beszélsz!

SZPASZOJE: Tanultam, öregem, megtanultam az egészet fejből, hogy beszélni tudjak róla.

PRÓTICS: Apus, én arra kérném, ne beszéljen többé ezekről a dolgokról. Beszéljen másról.

SZPASZOJE: Csak meg akartam magyarázni neki.

ÁNTA: Na és végül, mi közöd neked mindehhez?

SZPASZOJE: Hát először is: ennek a nagy pénzügyi-műszaki konzorciumnak nincs alaptőkéje. Tőkét az a tény adja, hogy a konzorcium vezérigazgatója Gyurics ur, a miniszter öccse.

SZPASZOJE: Schwartz és Rosendorf közönséges ügynökök. Az egyik egy autógumigyár üzletszerzője, a másik pedig egy fésű- és celluloidgyárnak dolgozik. Most majd azt kérdezed, hogy miért vontuk be őket is ebbe a konzorciumba, ha csak közönséges ügynökök? Azért öregem, mert Schwartzot a belga, Rosendorfort viszont az angolszász tőke képviselőjének tartják. De hiszen nekünk nincs is szükségünk tőkére, mivel a koncessziókat ha megkapjuk őket, valószínűleg mindjárt el is adjuk. Csak az előzetes költségekhez és a kaucióhoz van szükségünk pénzre. Az előzetes költségeket Novákovics ur fedezte, kauciónak pedig én adtam oda a Terázián lévő háromemeletes házat.

ÁNTA: Hogy-hogy? Hisz ezt a házat a lányodnak adtad hozományul.

SZPASZOJE: Ugyvan, de ideiglenesen kaució tárgyát képezi. Érted most már a helyzetet? Nahát akkor képzeld el, hogy erre beállit egy halott, lenyeli a kauciót és lenyeli az egész virágzó vállalatot, az Illiriát. Szabad ezt nekünk megengedni, kérdem én, szabad?

NOVÁKOVICS (Idegesen): Hát ezért beszéljünk inkább a dolog lényegéről, ne pedig az Illiriáról.

SZPASZOJE: Miről?

NOVÁKOVICS: Róla, a megboldogultról. Minden percben beállithat. Nekem már most borsószik a hátam, valahányszor ajtónyikorgást hallok.

SZPASZOJE (Zavarban van, de összeszedi magát): Hát... hádd jöjjön.

NOVÁKOVICS: Rendben van, csak az a kérdés, hogyan viselkedjünk iránta?

SZPASZOJE: Hogyan? Hát ez igazán egyszerű. Nem vehetjük tudomásul, hogy él. Érdekeinket súlyosan sértené, ha elismernénk, hogy életben van. Ugy viselkedünk tehát, ahogyan halottal szokás.

ÁNTA: Te keresztet is vethetsz, de ami engem illet, én úgy viselkedek majd, mintha a világon sem lenne. Ha jön, úgy veszem, mintha nem jött volna; ha köszön, nem fogadom a köszönését. Utóvégre holtakkal mégsem parolázhatunk. Na még csak az kellene!

ÁNTA: És ha beszélni kezd?

SZPASZOJE: Nem válaszolok neki.

RINA: Én elfordítom a fejemet: látni se akarom!

NOVÁKOVICS: Szóval ön azt hiszi, hogy legjobb, ha ignoráljuk, teljesen ignoráljuk.

SZPASZOJE: Mintha a világon se volna!

(**Mindannyian helyeselnek**).

16. JELENET

Anna, voltak. Anna egy névjegyet hoz és átadja Novákoviccsnak

MINDANNYIAN (Rémülten): Ó?

NOVÁKOVICS: Ó!

(**Mind nyugtalanok és bambán néznek maguk elé**).

NOVÁKOVICS (Forgatja kezében a névjegyet, gondolkodik. Végül határoz): Bocsássa be.

(**Anna kimegy**).

SZPASZOJE (Alig hallható hangon): Számomra nem létezik.

MINDANNYIAN: Számunkra sem.

(**Különböző pózba vágják magukat. Szpaszoje összekulcsolja kezét a hasán és a mennyezetet nézi; Rina Novákoviccs háta mögé bujlik; Prótics elmerült a mély karosszékekben és kezét arca elé tartja; Ánta előveszi zsebkendőjét, mintha az orrát akarná kifújni, de úgy is marad: a zsebkendőbe temetve arcát**).

17. JELENET

Pávle, voltak.

PÁVLE (Bejön és végignézi a társaságon): Jónapot kívánok! (Senki sem felel, senki sem emeli fel a tekintetét. Abban a helyzetben maradnak, mint az előbb. Hosszabb szünet).

PÁVLE (Nézi őket. Végül megismétli): Jónapot kívánok!

SZPASZOJE (Mozdulatlanul, tovább nézi a mennyezetet, de Pávle makacssága kihozza sodrából): Hallottuk már!

PÁVLE: Azt hittem... elvártam volna...

SZPASZOJE (Megfeledkezik magáról): Mi az ördögöt várt? Azt hitte elájulunk, ha megjelenik?

PÁVLE: Arra nem gondoltam kedves örökösöm, de azt hittem, örömmel fogadnak, ahogyan minden családot örömmel töltene el az ilyen kivételes és rendkívüli eset. Visszajöttem. Az istenért, a halálból jöttem!

SZPASZOJE: Ez a maga dolga!

PÁVLE: Nemcsak az enyém, a családomé is. A feleség nem örül a férje visszatérésének, akiről azt hitte, hogy meghalt? (Rina zavarában még jobban lebujik Milán háta mögött)

PÁVLE (Szpaszojéhoz): Vagy maga, aki legközelebbi rokonom? Azt mondják, maga a bíróság előtt bebizonyította, hogy legközelebbi rokonom és a halotti jelentést s úgy írta alá, mint megtört szívű rokonom. Hát az ilyen közeli rokonnak mégis örülnie kellene.

SZPASZOJE (Zavarban): Kellene, nem mondom, hogy nem kellene, de nem engedhetem meg, hogy maga az érzéseimmel játsszon. Egyszer eszébe jut meghalni, s akkor nekem sirnom kell; aztán kedve szottyan föltámadni én meg örüljek ennek. Maga képes ezt még egy párszor megcsinálni, és akkor én állandóan örülhetek meg sirhatok!

PÁVLE (Körülnéz): Aztán ezek az urak itt! Például a társam és barátom.

NOVÁKOVICS: Uram, mi még akkor elváltunk, amikor ön életben volt!

PÁVLE: Talán Ánta ur, a feleségem rokona! Különben őt ugorjuk át!

ÁNTA: Igen, ugorjon csak egészen át!

PÁVLE: Talán fiatal barátom, Prótics ur, akit igazán szerettem, akiben megbiztam és akinek...

PRÓTICS (Megtörtten hozzá lép): Nagyon kérem, mérmők ur, adjon alkalmat, hogy erről négyszemközt beszélhessünk.

PÁVLE: Kérem! Talán magával is négyszemközt beszéljek, Ánta ur?

ÁNTA: Azt mondtuk, rajtam átugrik.

PÁVLE: Akkor talán a feleségem?...

RINA (Üsszecsuklik, mintha tört döftek volna beléje, súlyos pillanatot él át, végül rekedten sugja): Tessék a férjemhez fordulni!

NOVÁKOVICS: Uram, az ön volt felesége velem hívata-

losan házasságra lépett s mi boldogan élünk. Nem értem, minek az alapján szól feleségemhez és milyen alapon tekinti a saját feleségének?

PÁVLE: Azon az alapon, hogy élek.

SZPASZOJE: Ezt be kell bizonyítani, uram! Nem megy az csak úgy, hogy valaki egyszerűen beállít és azt mondja: élek! A hivatalos vizsgálat megállapította, hogy maga öngyilkosságot követett el, ennél fogva halott. Maga meghalt a törvény számára és meghalt a mi számunkra is. Eltemettük, még hozzá ünnepélyes külsőségek között. Önagságát én vezettem a koporsó után, jövendőbeli vöm beszédet mondott a sirja fölött, leányom a gyász jeléül hat hétig feketében járt, én pedig koszorút helyeztem el a sirjára. Mit akar még?

PÁVLE: Hálásan köszönöm a nagy figyelmességet!

SZPASZOJE: Halála évfordulóján gyászistentiszteletet tartottunk.

PÁVLE: Nagyon hálás vagyok.

SZPASZOJE: Hát akkor mit akar még?

PÁVLE: Azt hiszi talán, hogy nekünk már nincs miről beszélnünk?

SZPASZOJE: Nem tudom, miről beszélhetnénk?

PÁVLE: Hát nem látja, hogy megjelenéssel teljesen megváltozott a helyzet?

SZPASZOJE: Nem látom be, hogy bármit is változott volna. Ha azonban maga mégis azt hiszi, hogy megváltozott, úgy én egészen baráti tanácsot adnék arranézve, hogyan húzhatná ki magát ebből a helyzetből minél előbb.

PÁVLE: Kérem, szívesen meghallgatom.

SZPASZOJE: Ha a maga jövetele fenyegetés akar lenni számunkra, akkor ki kell jelentenem, hogy mélységesen téved. Magának csak egyetlen kiútja lehet ebből a helyzetből: ha visszatérne oda, ahonnan jött és belenyugodnék abba, hogy halott.

PÁVLE: Igen, ez volna az egyik kivezető út. Van azonban még egy és én úgy döntöttem, hogy ezt választom.

SZPASZOJE: Éspedig?

PÁVLE: Itt maradok önök között!

(Általános rosszaló mozdulatok).

NOVÁKOVICS: Azért, hogy ellenünk forduljon?

PÁVLE: Ahogy parancsolja.

SZPASZOJE: Szóval ez, uram azt jelenti... gondolkozzék, gondolkozzék a dolog fölött!

PÁVLE: Három évig gondolkoztam rajta.

SZPASZOJE: Az ilyen dolgokról még harminc évig sem gondolkozhat eleget az ember.

PÁVLE: Bocsánatot kérek a zavarásért. Szükségem volt erre a találkozásra, mielőtt tovább megyek. Arra gondoltam, hogy mindenkinél külön-külön teszem majd tiszteletemet.

ÁNTA: Engem ugorjon át!

PÁVLE: De még jobb, hogy együtt találtam önöket. Megyek is, viszontlátásra. **(El akar menni).**

SZPASZOJE: Várjon! Ez az utolsó szava?

PÁVLE **(Megáll)**: Ismételten kijelentem: élek és élni akarok! **(Elmegy).**

(Szpaszoje és a többiek mereven bámulnak egymásra).

SZPASZOJE **(Elsőnek tér magához és Pávle után kiált, aki már elment)**: Csakhogy mi is élni akarunk! Ánta, szaladj utána és mondd meg neki: mi is élni akarunk! Mi is élni akarunk!

F Ü G G Ö N Y

MÁSODIK FELVONÁS

(Elegánsan berendezett szoba Szpaszoje lakásán).

1. JELENET

Vukica, Szpaszoje.

VUKICA (Divatosan öltözött, lakkozott körmű, borotvált szemöldökű, erősen pirosított száju leány. A kanapén ül, elvetve magát, keresztbe tett lábbal, cigarettával): Nem értem, miért kell az okot elöttem titkolni?

SZPASZOJE: Nem titokról van szó, szívem, de ez az ok olyan természetű.

VUKICA: Furcsa ok lehet. Kitűzni az esküvő napját, telekürtölni a világot, meghívókat nyomatni s aztán leállítani az egészséget. Botrány! És miért, miért?

SZPASZOJE: Egyszerre nagy gondok szakadtak rám.

VUKICA: Gondok, gondok, hiszen neked mindig vannak gondjaid...

SZPASZOJE: Ez igaz, de ezek most, hogy mondjam, kivételes gondok. A konzorciumunkról van szó. Sulyos akadályokba ütköztünk, ami valamennyiünknek gondot okoz. Völegényednek is.

VUKICA: Igen. Ez a völegény is egy finom alak, mondhatom! Nemrég naponta háromszor is eljött és hízelt, mint a macska, szerelmes szavakat suttogott a fülembe és színes szavakkal esetelte házasetünket. Tegnapelőtt óta viszont éppen hogy benéz, akkor is zavarban van, szórakozott és alig beszél.

SZPASZOJE: Mondom, mindannyiunkat szorongatnak a gondok, ezért ment el a kedvünk az esküvőtől is. Szeretném,

ha egyetlen gyermekem esküvője életem legszebb napja lenne... (Még simogatja a lánya haját). Légy hát türelemmel és majd meglátod, minden rendbe jön, minden szép lesz újra.

VUKICA: S te a tetejébe nyakamra küldöd Ágnija nénit.

SZPASZOJE: Nem én küldtem, az istenért! Találkoztam vele és azt mondta: »Holnap eljövök, meglátogatom Vukicát!« Nem mondhattam neki: ne gyere, mert Vukica nem szível.

VUKICA: Nem bírom és kész!

SZPASZOJE: Mégis birmunk kell, szivecském! Először azért, mert az unokanővérem, másodszer azért, mert nagyon gazdag vénlány.

VUKICA: Na és aztán? Tehetek én róla? Ment volna férjhez annakidején.

SZPASZOJE: Ez megint más dolog, de az bizonyos, hogy nagyon gazdag. Igaz, azzal a gondolattal foglalkozik, hogy nagyonát valami emberbaráti intézményre hagyja. Tudod, a vénlányok mind nagy emberbarátok, de én azt hiszem, rád is gondol majd.

VUKICA (Határozottan és makacsul): Ki nem állhatom!

SZPASZOJE: Nem értem, honnan ez a nagy ellenszenv? Hiszen sose bántott.

VUKICA: Kibirhatatlan. Apus, hidd el, hogyha elmegyek hozzá, soha másról nem beszél, csak a nászéjszakáról. Csak erről, kizárólag erről és úgy beleéli magát, hogy folyton sóhajtozik.

SZPASZOJE: Nem kell rossznéven venni tőle; mindenki sóhajtozik az ideálja után.

VUKICA: És neki talán a nászéjszaka az ideálja?

SZPASZOJE: Minden ideál, kedvesem, amit az ember nem képes elérni.

VUKICA: Szóval most én szenvedjek azért, mert ő nem kapta meg az ideálját!

2. JELENET

Ánta, voltak

ÁNTA: Jónapot kívánok! Jónapot, Vukica kisasszony!

VUKICA: Jónapot!

SZPASZOJE (Vukicához): Hagyj magunkra egy pillanatra.

VUKICA: Kérem!

3. JELENET

Ánta és Szpaszoje.

SZPASZOJE: Megtaláltad?

ÁNTA: Nagy nehezen! Nem munkatársa ő semilyen lapnak, hogy az ember egyszerűen megtalálhatná.

SZPASZOJE: Hanem?

ÁNTA: Valami olyan álhírlapíróféle. Azt mondja, publicista. Ugy suba alatt írogat.

SZPASZOJE: Hát ilyen is kell nekünk. Tudod legalább a nevét?

ÁNTA: Igen, tudom! Gyákovics Mláden. Azt mondják, senkinek sincs olyan hegyes és szőrnyű tolla, mint neki. Ha valakit megtámad, annak hát rossz. Azt mondják, senki sem tudja úgy bebizonyítani a fehérről, hogy fekete a feketéről, hogy fehér, mint ő.

SZPASZOJE: Eljön?

ÁNTA: Igen, még ma délelőtt.

SZPASZOJE: De nem mondtad meg ugye, hogy miért hívatom.

ÁNTA: Isten őrizzen! Elmentem hozzá, megkerestem, de hogy őszinte legyek, nem akarom magam beleártani ebbe a dologba. Tudod jól, hogy engem átugrott, hát most mért vetnék gáncsot neki?

SZPASZOJE: Az, hogy téged átugrott, nem sokat számít. Ha süllyedünk, együtt süllyedünk és téged egy évig hat ökör sem húz ki a dutyiból.

ÁNTA (Összerezzen): Te már megint ezzel jössz elő! A teremtésit neki, nem tudod elfelejteni azt az egy évet?

SZPASZOJE: Csak úgy mellesleg jegyeztem meg.

ÁNTA: Ne mondd pajtás, mellékesen se!

4. JELENET

Ágnija, voltak

ÁGNIJA (Fiatalosan öltözött, kifestett vénlány. Egy csokor virágot hoz): Jónapot kívánok! Csak nem vagy egyedül idehaza?

SZPASZOJE: Nem, itthon van Vukica is. (A lány ajtajánál). Vukica, gyere, gyorsan, megjött Ágnija néni!

ÁNTA (Aki már előbb felkelt): Hát akkor megyek. Viszontlátásra Ágnija kisasszony!

ÁGNIJA: Viszontlátásra!

5. JELENET

Szpaszoje, Ágnija

SZPASZOJE: Nem tudom mit csinál ez a gyermek ennyi ideig? Vukica!

ÁGNIJA: Ne hívd még, kérlek, veled szeretnék pár szót beszélni.

SZPASZOJE: Mi a fityfenéről akarsz te velem beszélni Ott van Vukica, beszéljess vele.

ÁGNIJA: Csak meg akartalak kérdezni, mit tudsz az esküvő elhalasztásáról? Az embereknek nagyon rossz a véleményük erről.

SZPASZOJE: Törődöm is én az emberek véleményével! Ne beszéljünk most erről, kérlek, majd inkább egy más alkalommal. Vukica! Vukica!

6. JELENET

Vukica, voltak.

SZPASZOJE (Amikor Vukica belép): Az istenért édesem, hol vagy?

VUKICA: Kezét csókolom, néni!

ÁGNIJA: Pá kicsikém! Ezt neked hoztam. (Átadja a csokrot).

VUKICA: Köszönöm, néni!

ÁGNIJA: Hogy vagy drágaságom? Boldog vagy?

VUKICA: Ó igen! (A csokrot nézi). Jaj, de gyönyörű virág!

ÁGNIJA: Magam választottam a kertésznél. Azt akartam, hogy hasonlítson egy másik csokorhoz, amely nekem kedves emlékem.

VUKICA: Bizonyára még fiatal korodból.

ÁGNIJA: Igen, igen, az ifjui évekből. Egyszer ugyanilyen csokrot kaptam, benne egy névjeggyel, melyen csak ez állt: »Virág a virágnak.«

VUKICA: Gyönyörű!

ÁGNIJA: De még mennyire! A papírost, melyben a csokor volt, még ma is őrzöm...

VUKICA: És Ágnija néni mivel jutalmazta meg a csokor küldőjét ezért a figyelemért?

ÁGNIJA (*Mintha zavarban volna*): Mivel? Semmivel! Mivel jutalmazhattam volna meg?

VUKICA: Ismerje be Ágnija néni, ismerje bel Valamivel csak meg kellett jutalmaznia.

ÁGNIJA (*Zavarban*): Hát, istenem... egy kedves mosoly volt a jutalom. Mivel jutalmazhatná egy leány a gavallérját? De hagyjuk ezt, beszéljünk inkább a jelenről, a jövőről, rólad. Eldöntöted már, milyen esküvői ruhát csináltatsz magadnak?

VUKICA: Még nem, de nem is gondolok rá, hiszen az esküvőt elhalasztottuk.

ÁGNIJA: Akkor is, ha pillanatnyilag el is halasztottátok, egyszer mégis megtartjátok, ugye, Szpaszoje?

SZPASZOJE (*Egy levél elolvasásába merült, összerendezve*): Persze, természetesen!

ÁGNIJA: Az esküvői ruháról idejekorán kell gondoskodni. Már annyiszor mondtam, gyere el hozzám, több mint harminc esküvői ruhának való mintám van. Gyere el és válassz magadnak egyet.

SZPASZOJE: Mi az ördögnek neked annyi minta?

ÁGNIJA: Hát összeállítottam egy gyűjteményt. Miért csodálkozol? Van aki postabélyeget gyűjt. Van, aki régi pénzt, pipát, öreg órákat, szarvasagancsokat. Mért ne szórakoznék én is a magam módján? Esküvői ruhaanyagból csináltam gyűjteményt magamnak; ez a passzióm.

VUKICA: Ugyan apus, hát nem jobb még mindég, mintha macskákból csinálna gyűjteményt magának, mint Jovánka néni?

SZPASZOJE: Nem szólok én emiatt egy szót se, csak csodálkozom, hogy nem sok neki bótról-bótra járni és ilyen darab rongyokat kunyorálni.

ÁGNIJA: Hiába beszélsz, Szpaszoje, megvan ennek is a szép oldala. (*Vukicához.*) Jaj, édes gyermekem, ugy szeretném, ha megmutatnád a kelengyédet, a pongyoláidat.

VUKICA: Hiszen egyszer már megmutattam.

ÁGNIJA: Nem baj, szeretném megegyszer látni. (*Fülébe sugja.*) Hogy őszinte legyek, én nem helyeslem, hogy a nászéjszakára azt a fehér selyem pizsamát vedd fel: én a te helyedben inkább a világos kékét huznám fel.

VUKICA (Apjához, kétségbeesve): Ugye, mondtam?

SZPASZOJE: Micsodát?

VUKICA (Zavarban): Mondtam, hogy nem jön a vőlegényem. (Karórájára néz). Már milyen késő van és még mindig nem jön.

ÁGNIJA: Ó, édes türelmetlenség! Gyere, menjünk!

VUKICA (Apjához, elmenőben): Mondtam, ugye? (Ágni-jával a másik szobába el).

7. JELENET

Gyákovics, Szpaszoje.

GYÁKOVICS (Robusztus, hanyagul öltözött alak): Jónapot kívánok! Ugyebár jóhelyen járok?

SZPASZOJE: Kihez van szerencsém?

GYÁKOVICS: Gyákovics Mláden vagyok...

SZPASZOJE: Persze, maga az az ujságíró.

GYÁKOVICS: Nem ujságíró, kérem, hanem publicista!

SZPASZOJE (Hellyel kínálja): Mindig azt hittem, hogy az mindegy.

GYÁKOVICS: Nem, uram. Az ujságírót köti a lap, a szerkesztő, a kiadó. Én szabad vagyok, akkor írok, amikor kedvem tartja s azt, amit akarok: rölapokat, pamfletteket és más ilyen szakdolgozat.

SZPASZOJE: Nagyon jó, mert a mi esetünkben is ilyenmire volna szükség. Azért is hivattam, hogy megbeszéljük a dolgot.

GYÁKOVICS: Kérem!

SZPASZOJE: Azt mondják, maga a vitában képes bizonyítani, hogy a fekete fehér, a fehér pedig fekete.

GYÁKOVICS: Minden bebizonyítható és minden kétségbevonható. Ez csupán a logika erejétől függ. Mert tulajdonképpen mi a régi görög filozófusok: Protagorász, Szokratesz és Aischylos bölcséleti alapköve? Lényege ez: minden igenben ott van a nem és minden nem magában foglalja a maga igenjét. Minden a logika erejétől függ.

SZPASZOJE: Azt mondják maga ennek birtokában van.

GYÁKOVICS: Igen, az én hatalmam a logika! Az isten, kérem szépen, mindenkinek ajándékoz valamit; önnek például pénzt, nekem meg logikát. Nem ajándékoz egynek mindent, a másiknak semmit. Magának nem adhatott pénzt is meg lo-

gikát is, hiszen a kettő nem fér meg egymással. Nekem ezt adta, magának azt és közben így szólt: »Itt van, aztán segítétek ki egymást. Te bocsájtod Szpaszoje ur rendelkezésére a logikádat, ő pedig bocsássa rendelkezésedre a pénzét.«

SZPASZOJE: Hogy gondolja ezt, hogy bocsássam rendelkezésére a pénzemet?

GYÁKOVICS: Egyszerűen. Én szépen megírom, amit maga kíván, maga viszont szépen megfizeti, amit megírtam. Nem egyszerű?

SZPASZOJE (Kelletlenül): Na igen!

GYÁKOVICS: Szóval elvben megegyeztünk, áttérhetünk a részletekre. Sziveskedjék megismertetni velem az ügyet. **(Papírost, ceruzát vesz elő és írni készül).**

SZPASZOJE: A helyzet a következő: egy ember három évvel ezelőtt meghalt és szabályszerűen eltemették. Magam is ott voltam a temetésén.

GYÁKOVICS: Isten nyugosztalja!

SZPASZOJE: Igenám, csak hogy most be kell bizonyítani, hogy valóban halott.

GYÁKOVICS: Ennél mi sem könnyebb. Csak azt tessék megmondani, milyen stílusban parancsolja?

SZPASZOJE: Hogyhogy milyen stílusban? Nem értem.

GYÁKOVICS: Parancsol talán választékos stílust? Például így: »A természet örök törvényei szerint minden olyan lélek, mely kiszállt porhüvelyéből, a béke hónapja költözött.« Vagy óhajtja, hogy egész egyszerűen azt írjam: »Te, pajtás, meghaltál!«

SZPASZOJE: Ez sokkal világosabban hangzik.

GYÁKOVICS: Rendben van. Akkor tehát azt írom, majd: »Te meghaltál, pajtás és, hogy valóban meghaltál azt a következő tények bizonyítják: először is az, hogy nem vagy a világon...«

SZPASZOJE (A szavába vág): De a világon van. Él!

GYÁKOVICS: Kicsoda él?

SZPASZOJE: Hát az, aki meghalt.

GYÁKOVICS: Nem értem!

SZPASZOJE: Szóval, ő a valóságban meghalt. Mint mondtam, három év előtt, el is temették, de most egyszerre jelentkezett, hogy él.

GYÁKOVICS (Fejcsóválva): Hm! Hm! Hm! Ez már egy kicsit szokatlanabb eset. Volt alkalmam bizonyítani egy em-

berről, aki egy éve már a temetőben feküdt, hogy él. A képviselőválasztásokon ugyanis a halottaknak is szavazni kellett. De ez egészen más. Más bebizonyítani egy halotról, hogy él és más bebizonyítani egy élőről, hogy halott.

SZPASZOJE: Na igen, de viszont bizonyítékaink vannak.

GYÁKOVICS: Miféle bizonyítékok?

SZPASZOJE: Hát a halotti jelentés, a temetés, a sir.

GYÁKOVICS: A sir? Létezik a pasas vagy nem létezik?

SZPASZOJE: Ő azt állítja, hogy létezik.

GYÁKOVICS: Ez az, látja. Mert ilyen esetben az ő kijelentésének kell hitelt adni.

SZPASZOJE: Rendben van, de a maga logikájának hatalma nem volna képes bebizonyítani, hogy ő nem létezik?

GYÁKOVICS: Hm! Ez valóban nehéz probléma. Mondja meg nekem nyíltan: utjában áll ez az ember? Elrontja a számításait, mi?

SZPASZOJE (Huzódozva): Hát hogy mondjam...

GYÁKOVICS: Tudom már. Mindent megértettem. Persze, hogy nehéz visszaadni azt amit az ember egyszer örökölt.

SZPASZOJE (Mélyet sóhajt): Nehéz.

GYÁKOVICS: Na jól van! Most tehát megértettük egymást, most már tisztán látom az egész helyzetet. De ha alaposan megfontoljuk a dolgot, azt hiszem korai lesz még írni róla. Csakhogy, kérem, a cikke majd válasz is jön, s ha mindent újra megvizsgálunk, maga könnyen bíróság elé kerül, már pedig, nekem az a gyanum, hogy magának ebben az esetben minden oka megvan rá, hogy távol tartsa magát a bíróságtól.

SZPASZOJE: Persze, mi szükségem van a bíróságra.

GYÁKOVICS: Na látja, mégis jobb lesz ezt az ügyet valahogy a nyilvánosság kizárásával elintézni. Higgye el, nekem nem érdekem magának ilyen tanácsot adni, mert ha megírom a dolgot, sokkal többet számíthatnék, így azonban, a tanácsért be kell érnem ezer dinárral is.

SZPASZOJE (Üsszerezzen): Hogyan? Ezer dinárt azért, mert nem ír semmit?

GYÁKOVICS: Igen. De ebbe az összegbe még nincs beleszámítva a hallgatás díja.

SZPASZOJE: Milyen hallgatás?

GYÁKOVICS: Nézze uram, mi akadályozhat meg engem abban, hogy kiadjak egy röpiratot ezzel a címmel: »A holtak feltámadnak s az élők ujra el akarják temetni őket.«

SZASZOJE (Megdöbbenve): Csak nem teszi ezt velem?..

GYÁKOVICS: Érti most már, mit ér a hallgatásom? S ezért én mindössze ezer dinárt kérek.

SZPASZOJE: Rendben van, megadom!

GYÁKOVICS: Nagyszerű! Szóval ebben megállapodtunk. Azt tanácsoltam, hogy ne üsse dobra és ne piszkálja a dolgot. Rendben van! ... De összetett kézzel sem ülhet, valamit tennie kell.

SZPASZOJE: Hát persze!

GYÁKOVICS: Erre adok magának megint egy tanácsot.

SZPASZOJE: Ujra ezer dinárért?

GYÁKOVICS: Mégér az kettőt, hármat, négyet is... de én szerény ember vagyok, nem akarom megszarolni s megelégszem ezer dinárral, ami az előbbivel együtt kétezer dinárt tesz ki.

SZPASZOJE (Felsóhajt): Kétezer dinárt?!

GYÁKOVICS: Igen, kétezer dinárt, de előbb hallgasson meg s majd meglátja, hogy megéri. Maga, mint családtag... ugyebár rokona ennek az élő halottnak?

SZPASZOJE: Igen!

GYÁKOVICS: Hivja össze a családot és nyilvánítsák örültnek ezt a pasast, aki visszaélve azzal, hogy hasonlít a halottra... Hasonlít rá?

SZPASZOJE: Mintha kiköpte volna!

GYÁKOVICS: Szóval, nyilvánítsák örültnek és küldjék el megfigyelésre. Közben intézzék el a dolgot, — errenézve ugyebár nem kell tanácsot adnom — s hivatalosan is örültnek fogják nyilvánítani. Nálunk, higgye el, könnyebb valakit örültnek nyilvánítani, mint okosnak. A legjobb bizonyíték erre az, hogy három hónapig magam is az örültek házában voltam.

SZPASZOJE: Maga?

GYÁKOVICS: A választások előtt úgy találták, hogy örült vagyok, a választások befejezése után viszont rájöttek, hogy igen okos ember vagyok.

SZPASZOJE (Gondokba merülve): Ez a maga tanácsa nem is tűnik rossznak.

GYÁKOVICS: Mi az, hogy rossz? Persze, hogy nem rossz, sőt! Most ugye, belátja, hogy nem kértem sokat.

SZPASZOJE (Eszébe jut): Ja, persze! (Nehéz szívvvel kivesz a pénztárcájából két darab ezrest és átnyújtja).

GYÁKOVICS (Feláll): Köszönöm, uram! S ha bármikor szüksége lesz rám, boldogan rendelkezésére állok. Ha irni kell, itt vagyok s ha tanácsot óhajt, akkor is.

SZPASZOJE: Köszönöm!

SZPASZOJE: Viszontlátásra! (Gyákovics elmegy).

8. JELENET

Ágnija, Vukica, Szpaszoje.

ÁGNIJA (Kijön Vukica szobájából): Izlés, izlés, izlés! A legcsekélyebb dologban is megnyilvánul kitünő izléseid, ezt el kell ismerni.

VUKICA: Nos igazán nem mondhatja, hogy nem mutattam meg mindent.

ÁGNIJA: Ilyen kelengyéje, gyermekem, bizonyisten kevés menyássonynak van ma. S ezt mind magad választottad, még engem sem akartál igénybe venni, pedig...

VUKICA: Nem akartam Ágnija néni terhére lenni!

ÁGNIJA: Miért lettél volna terhemre? Hiszen tudod, hogy a menyássonyi kelengye választása legkedvesebb szórakozásaim közé tartozik.

SZPASZOJE: Hivatni fogunk, ne félj, mert sok mindent kell még beszerezni és van még idő az esküvőig.

ÁGNIJA: Hát ha elhalasztottátok, akkor úgy látszik csakugyan van idő.

SZPASZOJE: Minek hajtogatod folyton ezt az elhalasztást?!

VUKICA: Az esküvőt ne is említse, Ágnija néni. (Leül a balra lévő asztalkához és valamit néz).

SZPASZOJE: Bizony, jobb nem emlegetni.

ÁGNIJA (Bizalmasan Szpaszojéhez): Szpaszoje, a gyerek előtt nem akarom mondani, de tudod, furcsa dolgokat mesélnek.

SZPASZOJE: Hát aztán, tudod-e, az anyád mindenit, hogy rólad miket mesélnek?

ÁGNIJA: Jaj!

SZPASZOJE: Ha te nem tudod, tudom én! Mégse mentem soha hozzád, hogy elmondjam ezeket a meséket. Jobb lesz tehát, ha te se jössz elmondani, miket mesélnek rólunk.

ÁGNIJA: Engem a legjobb szándékok vezettek.

SZPASZOJE: Tartsd meg a jószándékaidat magadnak.

ÁGNIJA: Jó, nem mondok többé semmit, soha semmit!
(Vukicához lép). S ha készen lesz az a drapp ruhád, szivecském, ne feledkezz meg rólam. Nagyon szeretném látni!

VUKICA: Jó, majd üzenek!

9. JELENET

Vukica, Szpaszoje.

VUKICA (Miután Ágniját kikisérte, fáradtan roskad a karosszékbe): Jaj!

SZPASZOJE: Igazad van. Az ember akár egész nap jajgatna.

VUKICA: Ki nem állhatom és kész!

SZPASZOJE: Nekem se könnyű, de mit csináljak!

VUKICA: S ha még tudnád, miket kérdez! Szörnyű!

SZPASZOJE: Én most, édesem, a miniszter ur öccsének látogatását várom. Bizalmas ügyben kell tárgyalnunk s ezért megkérlek, ha jön, hagyjál magunkra.

VUKICA: Szívesen apukám. (Kifelé indul, de éppen a pillanatban a hátsó ajtón belép Lyubomir. Vukica marad).

10. JELENET

Lyubomir, veltak.

VUKICA: Ó, micsoda meglepetés! Micsoda meglepetés!

SZPASZOJE: Jó, hogy jössz! Én már nem tudlak eléggé védelmezni a mennyasszonyod előtt.

LYUBOMIR (Kézét csókol Vukicának és Szpaszojéval kezét fog): Miért? Olyan hibás vagyok?

VUKICA (Szpaszojéhez): Hallod apukám? Ezt ő hibának nevezi! (Lyubomirhoz). Ez nem hiba, hanem egyenesen bűncselekmény! Így elhanyagolni a menyasszonyát, ahogyan ezt maga teszi! Hozzászoktatni, hogy naponta kétszer-háromszor meglátogatja. Hozzászoktatni a menyasszonyát a kedves, meg-hitt beszélgetésekhez s aztán egyszerre tanárossan szórakozott-nak lenni. — Engedje meg, mi ez, ha nem közönséges bűncselekmény?

• LYUBOMIR: De az isten áldja meg, apus jól tudja, hogy mi az oka a változásnak

SZPASZOJE: Minek azt az orrára kötni?

LYUBOMIR: Viszont nem szeretnék bűnösnek látszani a menyasszonyom előtt.

SZPASZOJE: Tudod mit, eredj vele a másik szobába s ott aztán védekezz. A menyasszonyokat négy szemközt mindig könnyebb meggyőzni.

LYUBOMIR: Igaza van, apus, gyerünk! (Kézenfogja Vukicát és átmennek a másik szobába.)

11. JELENET

Szpaszoje, Szófia. Szpaszoje csönget

SZÓFIA (Bejön): Tessék!

SZPASZOJE: Egy uriember látogatását várom, Szófia. Ha megérkezik, gondoskodjék róla, hogy senki se zavarjon bennünket. Bárki jönne is, mondja, hogy nem vagyok idehaza.

SZÓFIA: Igenis, nagyságos ur! (Kimegy, de mindjárt visszajön). Novákoviczné nagyságos asszony és Novákovics ur!

SZPASZOJE: Ők jöttek? Bocsássa be őket!

12. JELENET

Novákovics, Rina, Szpaszoje.

NOVÁKOVICS: Jónapot kívánok!

SZPASZOJE: Jónapot! (Kezet fog velük). Örülök a meglepetésnek!

RINA: Igen, csakugyan meglepetés. Megigértem Vukicának, hogy a napokban majd meglátogatom s elmegyünk néhány üzletbe.

SZPASZOJE: Persze, hiszen ő oly nagyrabecsüli a nagyságos asszony izlését. Csakhogy... mivel az esküvőt elhalasztottuk, én minden bevásárlást beszüntettem. Lesz még idő erre. Egyébként örülök, hogy eljött és Vukica is nagyon örül majd.

RINA: Akkor átmegyek hozzá. (Át akar menni).

SZPASZOJE: Csak egy pillanatra kérem! Nagyságos asszony azt mondta, hogy felkeresi az ügyvédjét és kikéri a tanácsát.

NOVÁKOVICS: Voltam nála!

SZPASZOJE: Na és?

NOVÁKOVICS: Az ügyvéd is azt mondja, hogy házasságunkat az első férj visszatérésével valóban semmisnek kell tekinteni s hogy feleségemnek vissza kell mennie első férjéhez.

RINA: Ez rettenetes lenne! Ez lenne számomra a legszörnyűbb büntetés.

NOVÁKOVICS: Az ügyvéd szerint egyetlen megoldás az lenne, ha az első férj válópert indítana a felesége ellen, elválna tőle s aztán én újra feleségül venném. És én, bevallom, elhatároztam, hogy megteszem neki ezt az ajánlatot.

SZPASZOJE: Kinek tesz ilyen ajánlatot?

NOVÁKOVICS: A megboldogultnak!

SZPASZOJE: Felkéri, hogy indítson válópert?

NOVÁKOVICS: Igen!

SZPASZOJE: Ahhoz, hogy válópert indítson, elsősorban élnie kellene.

RINA: Hiszen él!

SZPASZOJE: Él! Tudom én, hogy él, de képzeljék csak el, mit jelentene, ha törvényesen elismernék, hogy él! Ez azt jelentené, hogy mindannyian a vádlottak padjára kerülünk! Azt jelentené, hogy ártatlanul kellene szenvednünk.

RINA: Tudja, hogy van, Blagojevics ur: ha süllyed a hajó, mindenki magával törődik.

SZPASZOJE: Szóval ez az önök álláspontja? Mindenki csak magával törődjék? Rendben van, de akkor magára vessen mindenki! Akkor ne irigyeljenek engem, ha előbb uszom partra, mint önök.

NOVÁKOVICS: Csak nem fenyegetőzik, Szpaszoje ur?

SZPASZOJE: Maga elfelejti, hogy az egész ügyben nem a házasságuk a legfontosabb.

NOVÁKOVICS: Nem felejttem el, csak...

SZPASZOJE: Ha pedig nem felejti el, akkor legyen türelmes. Nekem ma igen fontos megbeszélésem van egy tekintélyes urral. Az ő segítségétől igen sokat remélek.

NOVÁKOVICS: Persze, hogy türelmesek leszünk.

SZPASZOJE: Menjenek csak szépen Vukica szobájába, ott van a vőlegénye is, érezzék jól magukat, nekem pedig engedjék meg, hogy az önök gondját is elintézzem. Tessék, tessék!
(Rina és Novákovics átmennek Vukica szobájába.)

13. JELENET

Szófia, Szpaszoje.

SZÓFIA (Bejön): Egy ur van itt.

SZPASZOJE: Bocsássa be mindjárt! (Szófia kimegy).

14. JELENET

Márics Pávle, Szpaszoje.

SZPASZOJE (Meglátja Pávlet, kellemetlen meglepetéssel): Maga az? Hát maga honnan jön?

PÁVLE: Szóval, megjelenésem még mindig megdöbbenéssel jár?

SZPASZOJE (Zavarban): Nem voltam elkészülve a látogatására.

PÁVLE: Ugy éreztem, hogy mielőtt bizonyos lépéseket teszek, mégegyszer beszélnem kell magával, és pedig négy szemkört.

SZPASZOJE: Nem tudom, miről beszélhetnénk mi ketten?

PÁVLE: Ha ön azt hiszi, hogy nincs miről beszélgetnünk, akkor nekem erre még kevesebb okom van. Én csak a nyilvános botrányt szerettem volna elkerülni.

SZPASZOJE: Hát ha csakugyan nem akart botrányt, mi a fenének jött vissza? Maradt volna ott, ahol volt.

PÁVLE: Ez volt a szándékom. Gondoltam, tisztázom vagyoni helyzetemet, elintézek még bizonyos dolgokat és vizsaszatérek.

SZPASZOJE: Minek akarja vagyoni helyzetét tisztázni, amikor az már tökéletesen tisztázódott?

PÁVLE: Igen, ön tisztázta a dolgot, de azt hiszem, nekem is tisztáznom kell a magam részéről.

SZPASZOJE: Idehallgasson, ha már így négyszemkört vagyunk, hajlandó volna maga őszintén, barátságosan elbeszélgetni, amugy nyiltan, szemtől-szembe?

PÁVLE: Miért ne?

SZPASZOJE: Akkor foglaljon helyet. (Cigarettaival kínálja).

PÁVLE (Leül a karosszékbe és megnézi). Ez a karosszék az én szobámban állt.

SZPASZOJE: Nem akarja talán azt mondani, hogy a cigaretta is a magáé? (Rágyújt és maga is leül). Mondja, hajlandó-e megmondani, hogy mit akar csinálni?

PÁVLE: Megmondom, szívesen megmondom. Semmi okom sincs szándékaimat eltitkolni. Így például, ami Novákovics Milán urat illeti, aki elcsábította a feleségemet s ami a feleségemet illeti, aki mélységesen megbántott...

SZPASZOJE: Válopert indít! Ezt már tudom!

PÁVLE: Nem, nem inditok válópert. Éljenek ők csak oly házasságban, amelynek nincs törvényes alapja.

SZPASZOJE: Szóval örökös rettegésben tartja őket boldog házasságukért.

PÁVLE: Csakugyan boldogok?

SZPASZOJE: Legalább ők így mondják.

PÁVLE: Hát akkor miért rontanám el ezt a boldog házasságot?

SZPASZOJE: Na és ami azt a tizezer dinárt illeti?

PÁVLE: Az a legkevesebb. Arról ráérek a végén is gondolkodni.

SZPASZOJE: Igaza van. Hiszen tulajdonképpen nem is magát károsította meg, hanem engem.

PÁVLE: Magát?

SZPASZOJE: Ha ő akkor azt a tizezer dinárt kifizette volna, azt én kaptam volna meg, mert én voltam az örökös.

PÁVLE: Jól van, intézze el ön. Hajtsa be rajta. Igazán nem volna szép, ha ennyire megkárosítaná.

SZPASZOJE: Rendben van, de... (Nem tudja, hogyan kérdezze) hanem... izé... mit akartam mondani... Hogy gondolja velem elintézni a dolgot?

PÁVLE: Hát ez az ügy a legtisztább, a legvilágosabb. Örökölte a vagyonomat, mivel a bíróság arra a téves jogalapra helyezkedett, hogy elhunytam. Nos, mivel élek, egészen természetes, hogy ön kiköltözik a házamból, átadja nekem ugyanúgy, mint minden más vagyonomat is.

SZPASZOJE: Mi a ménkü!

PÁVLE: Ez csak természetes! Legalább ha önnél megfelelő megértésre találok. Ha pedig nem, akkor kénytelen leszek más lépéshez folyamodni. Ügyvédem máris gyűjti az adatokat a hamis bizonyítványokra vonatkozóan, a hamis tanukra nézve, akik a bíróság előtt megesküdtek, hogy ön nekem legközelebbi rokonom, bár mi csak olyan rokonok vagyunk, ezt ön nagyon jól tudja, hogy az ön anyja az én anyám valami távoli rokonának volt a rokona. A tárgyalásnak ezek után egészen más kinézése lesz, ugyebár, mint annak az örökösödési tárgyalásnak.

SZPASZOJE (Gondokba merülve): Hm! Hm! Hm! Szóval így gondolja?

PÁVLE: Igen!

SZPASZOJE: Tisztában van-e vele, hogy én a társadalom elismert és megbecsült tagja vagyok, hogy én...

PÁVLE (Szavába vág): Pardon, én a tekintélyét nem akarom elvenni, csak a vagyonát, mert az az enyém. A tekintélyét meghagyom.

SZPASZOJE: Ejnye, az istenét magának! Hát minden halott ilyen naiv, vagy csak maga az a kivételes példány? Mi a tekintély, ha nem a vagyon?! Ha elveszi a vagyonomat, elveszi a tekintélyemet is.

PÁVLE: Igaza van! Mielőtt a vagyonomba beleült volna, ismeretlen senkiházi volt.

SZPASZOJE: Na látja! Ugye, hogy így van?

PÁVLE: Igen, igen, emlékszem!

SZPASZOJE: Na, most remélem, megérti, hogy miért nem akarom elismerni, hogy a világon van.

PÁVLE: Értem, hogyne érteném, de a maga számára nagyon nehéz megfelelő kiutat találni ebből az ügyből.

SZPASZOJE: Dehogy! Nagyon is könnyű! S ha maga mindjárt hozzám jött volna, már régen elintéztünk volna mindent.

PÁVLE: Szeretném tudni, hogyan?

SZPASZOJE: Azt mondtuk, őszintén beszélünk egymással. Nahát akkor majd megmondom magának. Van egy remek tervem, mely szerint sem maga nem károsodik sem én.

PÁVLE: Hadd halljam!

SZPASZOJE: Először is válópert indít a volt felesége ellen. A hűtlenséget bizonyító adatok megszerzésében: mindannyian segítségére leszünk. Én magam annyi adatot bocsátok a rendelkezésére, amennyi három válóperhez is elegendő.

PÁVLE: És aztán?

SZPASZOJE: Amikor aztán megszabadult a feleségétől, megkéri a leányom kezét és én kimondom a boldogító igent. Mit néz úgy rám? Megkéri a leányomat és én odaadom, hozományul pedig minden vagyonom a magáé lesz, hiszen ugyanis a magáé volt.

PÁVLE: Érdekes indítvány! Ezek szerint én a tulajdonvőm lennék.

SZPASZOJE: Ezek szerint megmaradna a tekintély és a vagyon is. A magáé éppen úgy, mint az enyém.

PÁVLE: S ebben az esetben maga elismerné, hogy a világon vagyok?

SZPASZOJE: Igen, ebben a kivételes esetben elismerném.

PÁVLE: Csak egyet nem értek: maga a leányát kínálja nekem, pedig az menyasszony.

SZPASZOJE: Ebből is láthatja, milyen nagy áldozatot hozok. Gondolja meg: az embernek lehetne egy veje, aki egyetem tanár, ünnepeit tudós s mindezt az ember elrugja magától.

PÁVLE: Én azt hiszem, az áldozat annál is nagyobb lenne, mivel ez az ifju pár szereti egymást.

SZPASZOJE: Természetesen!

PÁVLE: De én úgy gondolom, ha el is vesztené a vőnek ígért vagyonát, ő mégis hű maradna a feleségéhez, illetve az ön leányához.

SZPASZOJE (Kissé zavarban): Igen... valószínűleg, mert rendkívül becsületes fiatalember. Ritka jellem, higgye el.

PÁVLE: Elhiszem és tudom! De ha ez a »ritka jellem« elvesztené tanszékét az egyetemen, ha elvesztené tudós hírnevét, vajjon az ön leánya hű maradna-e hozzá?

SZPASZOJE: Hát ez már más kérdés!

PÁVLE: Nos, akkor ön valóban súlyos helyzetben van, mert ez könnyen megtörténhetik.

SZPASZOJE: Mi történhet könnyen?

PÁVLE: Hogy elveszti jövődöbeli vejét. Nem azért, mintha ő hagyná el a leányát, hanem azért, mert kedves leánya hagyná faképnél a vőlegényét.

SZPASZOJE: Nem értem magát.

PÁVLE: Nem beszélt önnek a kedves veje soha arról a gaztetről, melyet ellenem elkövetett?

SZPASZOJE: Miféle gaztett? Miről beszél? Nagy összeggel tartozik?

PÁVLE: Nagyobb, mint gondolná.

SZPASZOJE: Az istenért, hát mit csinált ez a fiatalember ennyi pénzzel?

PÁVLE: Nem pénzről van szó. Mielőtt elutaztam volna, én erre a fiatalurra rábízta tudományos munkám kéziratát, melyen teljes hét esztendőn át dolgoztam. Amikor ő a temetőből hazament, a saját neve alatt kinyomatta művemét.

SZPASZOJE: Hogyan... szóval az a mű?...

PÁVLE: Igen, az a mű, melynek alapján katedrát kapott az egyetemen, melynek alapján a maguk Illiriájának az igazgatója lett, melynek alapján leánya vőlegénye és a nagy hozomány boldog várományosa lett — az a mű az enyém.

SZPASZOJE (Kétségbeesetten felugrik, aztán visszaesik a karosszékre és kezével eltakarja arcát. Némi szünet után felnéz és halkán, bizonytalanul megkérdezi): Tudja maga ezt az állítását bizonyítani?

PÁVLE: Természetesen!

SZPASZOJE (Urrá lesz magán): Szóval maga megmarad elhatározása mellett.

PÁVLE: Igen, elhatároztam, hogy az egyenes utat követem.

SZPASZOJE (Pillanatnyi gondolkodás után felbátorodva feláll): Tisztában van maga azzal, hogy az egyenes uton is akadályokba ütközhetik az ember?

PÁVLE: A bíróság előtt ezek az akadályok is ledőlnek. Tökéletesen tisztában vagyunk egymással. Isten önnel, kedves rokon!

SZPASZOJE (Alig hallhatóan): Isten velem!

(Pávle elmegy).

15. JELENET

Lyubomir, Szpaszoje.

SZPASZOJE (Ugy néz utána, mint aki maga sem tudja, mit tegyen. Végül Vukica szobájához megy és bekiált az ajtón): Lyubomir! Lyubomir!

(Lyubomir bejön).

SZPASZOJE: Itt volt Márics Pávle. Az előbb ment el.

LYUBOMIR: Mit akart?

SZPASZOJE: Igen érdekes dolgokat mesélt, igen érdekes dolgokat.

LYUBOMIR: Talán holmi csodákat a másvilágról?

SZPASZOJE: Nem, hanem erről a világról. Azt állítja, hogy te a tudományos tekintélyedet és hírnevedet loptad.

LYUBOMIR: Nem tudom, hogyan lophatná el valaki a tekintélyt és a hírnevet. Nem esernyő az és nem cigaretta tárca.

SZPASZOJE: Persze, hogy nem. De ő azt állítja, hogy bizonyítani tudja. Azt mondja, neked adta át műve kéziratát s te a saját neved alatt kiadtad.

LYUBOMIR (Cinikusan): Hát mit tehettem volna? Dobtam volna talán a kéziratot is a sirba, hogy vele együtt eltemessék?

SZPASZOJE: Szóval, te beismered, hogy...

LYUBOMIR: Apus talán bűnnek tartja ezt? Pedig hügyje el, nem az. Megszokott dolog ez! A holtaktól mindenki azt veszi el, amit elvehet. Egyik elveszi a feleségét, a másik a kéziratát, a harmadik a házát és minden vagyonát. Ki mit tud!

SZPASZOJE (Ajkába harap): De mégis!..!.. valami különbség mégis van. Te például ezek szerint rablás útján lettél egyetemi tanár. S mivel egyetemi tanár lettél, én hozzád ígertem a leányomat és hozományul minden vagyonomat...

LYUBOMIR: Maga ellopta a vagyont és gazdag ember lett s mivel gazdag ember lett, keresett magának vőül egy egyetemi tanárt. Hügyje el, nincs különbség közöttünk!

SZPASZOJE: Te olyan hangon beszélsz, mintha megfedkeznel a menyasszonyod atyjának kijáró kötelező tiszteletről.

LYUBOMIR: Nem apus. De azt hiszem ez a beszélgetés tisztán üzleti jellegű.

SZPASZOJE: Na persze, üzleti természetű, nem mondom, hogy nem az. (Eszébe jut). Hanem mi van az Illiriával?

LYUBOMIR: Hogy-hogy mi van vele?

SZPASZOJE: Hát te vagy az igazgatója... Ez világhírű vállalat... Ha elveszted egyetemi tanszékedet, ha elveszted tudományos hirnevedet?

LYUBOMIR: Ez a vállalatra nézve sokkal kisebb szerencsétlenség lesz mintha apus elveszti a kauciót az államnál.

SZPASZOJE (Letörten): Igen, igazad van! (Felsőhajt). Igazad van! (Némán lehajtják fejüket).

LYUBOMIR (Némi szünet után): Van még valami mondanivalója a számomra?

SZPASZOJE: Nem, nincs semmi!

LYUBOMIR: Ha mégis szükség lenne rám, itt leszek a menyasszonyomnál. (Elmegy).

16. JELENET

Szpaszoje, Szófia

(Szpaszoje letörten és mélyen elgondolkozva ül a karosszékbén).

SZÓFIA (Bejön): Egy ur van itt.

SZPASZOJE (Üsszerezzen, de arcát egyszerre a reménykedő mosoly önti el): Jöjjön be mindjárt, bocsásd be, jöjjön azonnal. (Szófia elmegy és beengedi Gyuricsot).

17. JELENET

Gyurics, Szpaszoje.

GYURICS: Jónapot kívánok!

SZPASZOJE (Sziinte vidáman): Jónapot Gyurics ur! Éppen jókor jött, a legjobb pillanatban! Foglaljon kérem, helyet!

GYURICS (Leül): Sikerült-e valamit elérni?

SZPASZOJE: Semmit! Ezzel az emberrel tisztéséges uton nem lehet semmit elérni.

GYURICS: Szóval beszélt vele?

SZPASZOJE: Igen. Egészen nyíltan és részletesen tárgyaltunk.

GYURICS: Na és mit mond?

SZPASZOJE: Nemcsak, hogy nem hajlandó semmiféle megállapodásra, de támadási terveit még szélesebb alapokra helyezi.

GYURICS: Fenyegetőzik talán?

SZPASZOJE: Az, hogy engem fenyeget, hogy visszaveszi tőlem a vagyont, ezt már tudjuk, ugyebár, de most a vömet is fenyegeti.

GYURICS: Őt mivel?

SZPASZOJE: Egyszerűen nem fogja elhinni! Azt mondja, tönkre teszi, elveszi tőle egyetemi tanszékét, leleplezi mint hazug, áltudóst. Mert ez az alak azt állítja, ő írta azt a tudományos művet, melyet a vöm kiadott.

GYURICS: Ejnye, ez nagyon súlyos vád és a legrosszabb pillanatban jött. Az Illiria ügyét ebben a pillanatban tárgyalja a minisztertanács; minden percben várhatjuk a koncessziót s a koncesszió milliőkat és milliőkat jelent!

SZPASZOJE (Elragadtatással): Milliőkat!

GYURICS: Na és most erről a dologról komolyan kell gondolkoznunk.

SZPASZOJE: Nagyon kérem, gondolkozzék helyettem is, mert én már nem vagyok képes gondolkozni.

GYURICS: Nézze, ezt az ügyet nem szabad szűk egyéni szempontból vizsgálni, mint ahogyan ön teszi. Ezt az ügyet szélesebb, hogy úgy mondjam, államalkotó szempontból kell nézni. Nem lát ön ennek az alaknak a megjelenésében valami általános, romboló irányzatú rendszerességet? Ez a fráter elbujt, ott valahol Európának egy titokzatos pontján, ahogy ő mondja, valami gyárban, én viszont azt mondanám, hogy va-

lami nemzetközi romboló társaságban. Ki tudja, mit tanult ott? Ki tudja, miféle ködös eszmék homályosították el az agyát? Hát nem látja, mi az, amit támad? Mindent, ami szent! Nem látja, hogy éppen azt akarja lerombolni, amin társadalmunk nyugszik? Nézzük csak sorjában. Tönkre akar tenni egy házasságot...

SZPASZOJE: Még hozzá egy boldog házasságot!

GYURICS: Már pedig kedves uram, a házasság a társadalom alapja. S mit akar még: vagyont magához ragadni, a magántulajdont!

SZPASZOJE: S még hozzá az én vagyonomat.

GYURICS: S végül a tekintélyt akarja lábbal tiporni, megdönteni, megalázni. Romboló dühében egy tudóst is le akar taszítani tekintélye magaslatáról.

SZPASZOJE: Uramisten, hiszen én csak most látom, csak most világosodott meg előttem, hogy tulajdonképpen mit is akar ez az ember!

GYURICS: Igen, kedves uram, így kell nézni a dolgokra. S ha így nézzük, akkor rájövünk, hogy ez az alak sokkal nagyobb veszedelmet jelent, mint gondolnánk.

SZPASZOJE: Veszedelmet, persze, hogy veszedelmet jelent!

GYURICS: S azok a gondok, melyek ebben a pillanatban gyötrik, nem szabad, hogy csupán az, ön gondoljai legyenek. Ezek a gondok az egész társadalmat, vagy ha úgy tetszik, magát az államot is érintik.

SZPASZOJE: De még mennyire, hogy úgy tetszik! Vegye csak az állam magára ezeket a gondokat.

(Szünet).

GYURICS (Elgondolkozva): Na és most, kérdem tisztelettel, kell-e ilyen esetben a törvénynek is hallatnia a szavát? Mert mit csinál a törvény ilyen esetben? Majd egy példával szemléltetem! Van, mondjuk, egy gerendám és én azt a gerendát, természetesen, magamnak követelem. A törvény, mint olyan, nem tehet mást, azt mondja, vidd a gerendát. Na de már most, ha erre a gerendára egy házat építettek? Mi lesz akkor? Vissza kell kapnom akkor is a gerendát, akár a ház lerombolása árán is? Mi fontosabb, kétem tisztelettel, a ház vagy a gerenda?

SZPASZOJE: A ház!

GYURICS: Ugy van! S most képzelje el az Illiriát, mint házat. Egyszerre csak jön valaki és azt mondja: adjátok ide

a gerendámat! Igen, de ha mi odaadjuk a gerendát, az egész Illiria a fejünkre szakad.

SZPASZOJE: Rettenetes!

GYURICS: Mondja, van magának telefonja?

SZPASZOJE: Ott van az asztalon.

GYURICS (A telefonhoz megy és tárcsázik): Halló, halló! A kabinetfőnök urat kérem. Ön az. Markovics ur? Gyurics beszél. Szóval, hogy állunk? (A közölte után arcát öröm futja el). Köszönöm! Hálásan köszönöm! (Leteszi a kagylót és Szpaszoje felé megy széttárt karokkal, úgy kiáltja): Illiria! Illiria! (Erősen átöleli).

SZPASZOJE: Az Illiria?

GYURICS: Igen!

SZPASZOJE: Elintézték?

GYURICS: Igen!

SZPASZOJE (Keblére borul): Illiria! Milliók! (Egy pillanatra összerezzen). Na és a gerenda?

GYURICS: Miféle gerenda?

SZPASZOJE: Hát az, amit ki lehet huzni s az embernek a fejére szakad a ház.

GYURICS: Ne törődjék velem! Most már lovon vagyunk. Majd azt is elintézzük. Jöjjön még ma hozzám ebben az ügyben, addig majd kieszélünk valamit, jobban mondva már van is valamilyen tervem. Ne féljen! Vizontlátással (Elmegy).

SZPASZOJE: Vizontlátással (Az ajtóig kíséri).

18. JELENET

Szpaszoje, Rina, Novákovics, Lyubomir, Vukica

SZPASZOJE (Az ajtóból visszajövet kezét dörzsöli. Suttogva): Illiria! Illiria! (Vukica ajtajához megy). Gyerekek, hölgyek és urak, gyertek ide, gyertek ide! . . .

MINDANNYIAN (Bejönnek): Mi az? Mi történt?

SZPASZOJE (Boldogan): Illiria! Illiria! Illiria!

19. JELENET

Ánta, voltak

ÁNTA (Lihegve beront): Jónapot kívánok! Hölgyeim és uraim, fontos dolgot közlök!

SZPASZOJE: Talán azt akarod közölni velünk, hogy megkaptuk a koncessziót az Illiriára?

ÁNTA (Csalódottan): Szóval már nem ujság?

SZPASZOJE: Igen, hölgyeim és uraim, megkaptuk a milliárdokat, illetve megkaptuk a koncessziót. Gyertek, gyertek, boruljatok mindannyian a keblemre.

(Ánta odaszalad, hogy megölelje).

SZPASZOJE (Félrelőki Ántát): Nem neked szól! Részvényesek, boruljatok a keblemre, gyertek, részvényesek, testvéreim! **(Amennyire tudja, mindannyiukat átöleli és felkiált):** Illiria! Illiria!

F Ü G G Ö N Y

HARMADIK FELVONÁS

(Szpaszoje dolgozószobája)

1. JELENET

Szpaszoje, Szófia.

(Szpaszoje az asztal mellett áll és postáját nézi át. Szófia egy levelet ad át neki.)

SZPASZOJE (Átvéve a levelet): Kitől jött?

SZÓFIA: Nem tudom, egy kisfiu hozta.

SZPASZOJE (Felbontja a levelet és magában olvassa. Elkomorul és mormolva tovább olvassa): Perszel Tudtam én ezt! De mennyire tudtam! (Szófiához). Itt van még az a gyerek?

SZÓFIA: Igen, választ vár.

SZPASZOJE: Persze, választ vár, világos, hogy várja a választ. És ez azt jelenti, hogy nekem válaszolnom kell, ugye?

SZÓFIA: Én nem tudom, nagyságos ur.

SZPASZOJE: Hát ki válaszolna, ha nem én? Válaszolnom kell. (Kiveszi a pénztárcáját és leolvassza öt darab százast. Beteszi a pénzt egy borítékba és leragasztja). Itt van, adja át neki, ha már mindenáron válaszolnom kell.

SZÓFIA (Átvesszi a levelet és kimegy, de az ajtóban megáll): Egy ur van itt!

SZPASZOJE: Kicsoda az?

SZÓFIA: Nem tudom, nem ismerem.

SZPASZOJE: Jöjjön bel!

(Szófia kimegy és beengedi Milét.)

2. JELENET

Szpaszoje, Mile

MILE: (Hóna alatt aktatáskával, meghajtja magát és átad egy levelet).

SZPASZOJE (Felbontja a levelet): Már megint levél. Honnan jön ez a rengeteg levél ma reggel? (Olvassa az aláírást). Szóval Rina nagyságos asszony írja!

MILE: Igen, a nagyságos asszony küldött önhöz.

SZPASZOJE (Elolvassa a levelet): Ja ugy! Nagyon örülök, tessék, foglaljon helyet fiatal barátom!

(Mile leül).

SZPASZOJE: A nagyságos asszony azt írja, hogy maga Petrovics ügyvéd irnoka.

MILE: Igen.

SZPASZOJE: Dr. Petrovics Márics Pávle jogi képviselője, ugyebár?

MILE: Igen. Ő vállalkozott arra, hogy pert indítson ön ellen.

SZPASZOJE (Üsszerezzen): Ellenem? Hogy érti azt, hogy ellenem? Miért pont ellenem? Talán maga közelebbről ismeri az ügyet

MILE: Igen, hiszen én dolgozom rajta.

SZPASZOJE (Nyugtalanul): Mit dolgozik? Hogy dolgozik? Pert akar indítani? Bánom is én, indítson! De miért pont ellenem? Ezt mondja meg nekem? Miért pont ellenem?

MILE: Nemcsak ön ellen. Négy perről van szó.

SZPASZOJE (Cigaretttával kínálja): Miféle négy perről?

MILE: Önt azért perli, mert hamis tanuk segítségével elvette tőle a vagyonát. Szóval most visszaköveteli a vagyont és bűnvádi följelentést tesz.

SZPASZOJE: Mi a ménkü! Bűnvádi följelentést?! És a másik három?

MILE: Perli Novákovics urat csábítás és házasságtörés miatt.

SZPASZOJE: Ezt gondoltam. Tovább!

MILE: Perli Prótics egyetemi tanár urat, mert ellopta kéziratát és a saját neve alatt kiadta.

SZPASZOJE: Na ez várakozhat! Tovább!

MILE: Perli Miloszávlyevics Ánta urat hamis eskü miatt..

SZPASZOJE: Hát mégse ugrott át? És izé... akartam mondani... na és egész komolyan gondolja a pereket?

MILE: Kérem, amikor az én főnököm átnézte az anyagot, bizonyisten így kiáltott: »Levágom őket, mint a csirkét«!

SZPASZOJE: Kit vág le, mint a csirkét?

MILE: Önt is!

SZPASZOJE: Miért akar engem levágni, kérem szépen, miért? Éppen engem?

MILE: Ő ezt csak átvitt értelemben gondolja.

SZPASZOJE: Az ilyesmit még átvitt értelemben sem szeretem. Különböztetve azt mondja meg nekem: beadta már a keresetét?

MILE: Még nem. Most csinálja s aztán én átirom.

SZPASZOJE: Nagyszerű! Nagyszerű! Szóval maga fogja átírni! S maga kicsit el is húzhatja azt az átírást, ugye? Nekünk nagyon jó lenne, ha az úgy kicsit elhúzódna.

MILE: Tudom. Már megígértem Rina nagyságos asszonynak, hogy elhuzom a dolgot.

SZPASZOJE: Nagyszerű! Nagyszerű! Fiatalember, legyen meggyőződve róla, hogy szivességét megjutalmazzuk! Majd megtaláljuk a módját...

MILE: Én már meg is találtam. Legjobb lenne, ha felvennének vállalatukhoz, az Illiriához. Bizonyára több hivatalnokra lesz szükségük.

SZPASZOJE: Persze! Szívesen! Milyen képzettségű?

MILE: Hát kérem... hogy mondjam... jártam gimnáziumba, jártam kereskedelmibe, jártam technikai középiskolába és látogattam a jogi fakultást is. Csakhogy egyetlen iskolát sem fejeztem be.

SZPASZOJE: Szóval maga egy befejezetlen ember. Különböztetve minek is? A legjobb végzettsége mégis csak az, hogy Rina asszony ismeri magát.

MILE: Ez kérem véletlen ismeretség.

SZPASZOJE: Persze, véletlen — mindjárt gondoltam. Én tehát szívesen megígérem magának az állást, de természetesen csak akkor, ha a vállalat dolgozni kezd. Ez nem lesz egyhámar, de amint megindulunk, beléphet.

MILE: És addig?

SZPASZOJE: Addig türelmesen kell várnia!

MILE: Föltétlenül, csakhogy nekem, tetszik tudni, igen kicsi a fizetésem az ügyvéd urnál, az élet pedig drága.

SZPASZOJE: Igen, igen! Most már értem. Maga bizonyára azt szeretné, ha megjutalmaznánk ezért a szivességért, amit majd tenni fog.

MILE: Isten őrizze! A viláért sem! Én csak a nagyságos asszony iránti tiszteletből és figyelemből teszem ezt. Ha mondjuk uraságod egy kisebb kölcsönt kínálna — azt nem mondom, ellenvetés nélkül elfogadnám. De a jutalom — azt sértésnek tekinteném.

SZPASZOJE: Mekkora összeg legyen ez a sértés?

MILE: A kölcsönt tetszik gondolni?

SZPASZOJE: Igen, a kölcsönt!

MILE: Sohse szoktam többet kérni, mint amennyire valóban szükségem van. Pillanatnyilag, mondjuk, ötszáz dinárra lenne szükségem.

SZPASZOJE (Kedvetlenül veszi elő a pénzt): Egyelőre nem is adhatnék többet. (Átadja).

MILE (Átveszi a pénzt): De erről Rina nagyságos asszonynak, természetesen, nem szabad tudnia.

SZPASZOJE: Természetes! Az, amit Rina nagyságos asszony tud és maga, azt nem kell nekem tudnom, amit viszont maga tud és én, azt nem kell Rina nagyságos asszonynak tudnia.

MILE (Nevet): Igen, igen! Szóval én majd rendszeresen tájékoztatom önt az ügy állásáról. (Indul).

SZPASZOJE (Kikiséri): És elhuzni a dolgot, elhuzni, amennyire csak lehet.

MILE: Alázatos szolgálja! (Elmegy).

3. JELENET

Ánta, Szpaszoje

(Szpaszoje újra elolvassa Rina levelét és mosolyog).

ÁNTA (Már a küszöbről): Itt vagyok!

SZPASZOJE: Találtál?

ÁNTA: Persze, hogy találtam!

SZPASZOJE: Olyat, amelyet mondtam?

ÁNTA (Átad egy borítékot): Itt van!

SZPASZOJE (Kivesz a borítékból valami fényképet): Igen, egész jól! És hol a fenében találtad?

ÁNTA: Ne kérdezd, lejártam a lábamat, amíg találtam.

Végigjártam az összes fényképezőket, átkutattam mindent, míg végül ráakadtam.

SZPASZOJE: Nagyszerű!

ÁNTA (Leül): Gondoltam, egy ekkora házban biztosan van róla fénykép...

SZPASZOJE: Volt is, de nekem ez az utlevél-nagyság kell.

ÁNTA: Utközben néztem irodahelyiségeket az Illiriának. Sok hivatalnokot akartok fölvenni?

SZPASZOJE: Ó, hiszen ez óriási vállalat lesz.

ÁNTA: Na én nekem nem lehetne ott valamilyen foglalkozást találni? Csak úgy, valamit. Ebben az országban én vagyok az egyetlen foglalkozás nélküli nyugdíjas, pedig nem lehet mondani, hogy tehetségtelen vagyok.

SZPASZOJE: Tehetséges vagy, nem mondom, hogy nem vagy tehetséges, de hogy őszinte legyek, kicsit kellemetlenül hatna, ha egy ilyen vállalatnak te lennél az alkalmazottja.

ÁNTA: Én azt hittem, hogy olyan emberekre is szüksége lehet a vállalatnak, amilyen én vagyok.

SZPASZOJE: Meglehet, hogy majd kell is, de te, pajtás, valahogy nem vagy szerencsés kezű, megmondom úgy, ahogy van: nem vagy szerencsés kezű.

ÁNTA: Miért gondolod?

SZPASZOJE: Abból is látszik, hogy a nyakamra hoztad azt a publicistát.

ÁNTA: Talán nem voltál vele megelégedve?

SZPASZOJE: Persze, hogy nem. Tegnapelőtt kétezer dinárral vágott meg, ma meg egy levelet küldött és újabb ezer dinárt kér. Na mit szólsz hozzá?

ÁNTA: Mit csináltál?

SZPASZOJE: Becsaptam. Küldtem neki ötszáz dinárt.

ÁNTA: S gondolod, ezért a pénzért hallgatni fog?

SZPASZOJE: Na hallod?! Te husz dinárért is hallgatnál, hát akkor ötszázért nyugodtan hallgathat ő is.

ÁNTA: Amit az újságokról mond, azt én is hallottam.

SZPASZOJE: Mit hallottál?

ÁNTA: Azt, hogy Márics magához hívatta az újságírókat és...

SZPASZOJE: Azt nem hallottad, hogy az ügyvédeket hívatta magához?

ÁNTA: Mit akarna az ügyvédektől?

SZPASZOJE: Pert indítani; téged beperelni.

ÁNTA: Miért pont engem?

SZPASZOJE: Hamis esküért.

ÁNTA: Na és miért csak engem? Hát más nincs a világon?

SZPASZOJE: Bennünket is perel, de nem tereli bűnvádi utra az ügyet. Perli Novákovicst, hogy elvette a feleségét, perel engem, hogy elvettem a vagyonát, de ez, öregem, egyik sem bűnvádi per. Ellened azonban bűnvádi följelentést tesz hamis esküért és ez minimum egy évi börtönt jelent.

ÁNTA: Hát akkor mit csinálunk most?

SZPASZOJE: Dologhoz látunk. Én a bíróságot vállalom magamra, te meg az újságokat. Szaladhatsz is mindjárt; menj el minden szerkesztőségbe, keress fel mindenkit, akinek valami köze van az újságokhoz, a szerkesztőktől kezdve egészen a rikkancsokig; mondd meg nekik, legyenek egy kis türelemmel, s holnap majd egy hatalmas szenzációhoz kapnak anyagot. Ezt mondd's aztán gyere vissza, hogy tudjam, mit végeztél.

ÁNTA (Feláll, indul): Szóval akkor...

4. JELENET

Ágnija, voltak

ÁGNIJA: Jónapot kívánok. Nimi, maga is itt van, Ánta ur? Hát ez igazán remek...

ÁNTA: Most bocsásson meg, nincs időm a beszélgetésre, sürgős dolgom van. Igaz, Szpaszoje? Sürgős dolgom van...

SZPASZOJE: Igaz, igaz, csak eredj már!

ÁNTA (Ágnijához): Bocsánatot kérek! (Elmegy.)

5. JELENET

Ágnija és Szpaszoje

ÁGNIJA: Veled is beszélnem kell, Szpaszoje.

SZPASZOJE: Miről?

ÁGNIJA: Arról, amiről már az egész világ beszél. Meg kell mondanom neked, hiszen unokabátyám vagy és aggaszt a dolog.

SZPASZOJE: Mi aggódni valód van neked az én gondjaim miatt?

ÁGNIJA: Már hogyné aggódnék! Tegnap például találkoztam Mitrovics Drága asszonnyal s az egyenesen mellemnek

szegezte a kérdést: »Miért halasztotta el egyszerre Szpaszoje a leánya esküvőjét? Hiszen a meghívókat is kinyomatták már!« Hiába, van ebben valami!

SZPASZOJE: Nézd, az én lányom majd akkor megy férjhez, amikor én akarom s nem amikor Drága asszónynak tesszik. Meghívót könnyű nyomtatni ahányszor akarok.

ÁGNIJA: Jaj, pedig én már Násztánál is voltam csészét nézni.

SZPASZOJE: Miféle csészét? Megőrültél?

ÁGNIJA: Kávészészét! Ne beszélj így! Nászta már minisztereknek is megnézte a csészéjét és megjósolta, mikor kell távoznok. Mondom neki: Nászta, nagy baj van, rengeteg gond szakadt a családra. Erre ő elkomorult, belenézett a csészébe és tudod mit mondott?

SZPASZOJE: Nem akarom tudni, értsd meg, nem akarom tudni! Majd hölmiféle csészékre bizzam a sorsomat?!

ÁGNIJA: Hogyan? Te nem bizol a csészékben?

SZPASZOJE: Nem hiszek!

ÁGNIJA: Akkor te az istenben sem hiszel!

SZPASZOJE: Mi köze az istennek a csészéhez?

ÁGNIJA: A sors! Az isten kiszabja mindenkire a maga sorsát, a csésze viszont megmutatja, hogy milyen is tulajdonképpen az a sors.

SZPASZOJE: Hagyd abba kérlek ezt a marhaságot. Hanem, ha már eljöttél, tehetnél nekem egy szivességet. Nekem most nagyon fontos lenne, ha Vukica legalább egy órára elmenne hazulról. Bizonyos tárgyalásokat kell folytatnom. Nem szeretném, ha ő itt lenne.

ÁGNIJA: De legalább előbb szóltál volna: elhoztam volna az én mintagyűjteményemet is. Hopp! Megvan! Nagyszerül! Mondd meg neki, hogy elmegyünk ezüst evőeszközt nézni. Ugyis megígértem neki, hogy nászajándéku egy huszonnégy személyes evőeszköz-készletet veszek neki. Már néhány üzletben ki is szemeltem a legszebbeket, de mégis jobb lenne, ha maga választana.

SZPASZOJE: Ez csakugyan remek ötlet. Erre bizonyosan örömmel vállalkozik. (A jobb ajtóhoz megy.) Vukica, drágám, gyere csak egy pillanatra! Itt van Ágniya néni! (Ágnijához.) És kérlek tartóztasd minél hosszabb ideig.

6. JELENET

Vukica, voltak

VUKICA: Nini, Ágnija néni! Honnan ilyen meglepetés-szerűen?

ÁGNIJA (Megcsókolja): Nagyon fontos dologban jöttem. Szeretném, ha együtt elmennénk valahová.

VUKICA: Elmenni a nénivel? Hová?

ÁGNIJA: Segíts nekem kiválasztani, drágám, a nászajándékokat.

SZPASZOJE (Vukicához): Ezt igazán szívesen megteszed, ugye?

ÁGNIJA: Majd megmondom, hogy áll a dolog. Én hálószobát akartam venni neked, olyat, amilyenről én álmodoztam valamikor.

VUKICA: Az biztosan szép lett volna.

ÁGNIJA: Mindig világoskék hálószobát szerettem volna magamnak. Ezzel a színnel festettem volna a falakat, sőt a mennyezetet is. Képzeld csak magad elé ilyen szobában az ifju házaspár fészkét. Kék ágy, kék takaró és a lámpa helyén égszínkék gömböcskék függtek volna. Istenem, gyönyörül Álom! Az ifju pár a menyországban érezte volna magát. Mindig ilyen butort szerettem volna.

VUKICA: Kár, hogy nem volt alkalma...

ÁGNIJA (Öszintén fölsóhajtva): Bizony kár! Szóval, miután Szpaszoje ellenezte, úgy határoztam, hogy huszonnégy-személyes ezüst evőkészletet veszek neked. Színtiszta, nehéz ezüst!

SZPASZOJE: Szép dolog lehet!

VUKICA: De mi szüksége van rám?

ÁGNIJA: Három különböző ékszerüzletben három garnitúrát találtam, de sehogy sem tudok a három közül választani. Ezért szeretném, ha magad választanál.

SZPASZOJE: Igaza van Ágnijának, ha már a tied lesz az az eszcajg, legalább akkor feleljen meg az izlésednek.

VUKICA (Nagynehezen belemegy): Nem bánom. Csak rendbeteszem magamat. (Elmegy a szobájába.)

ÁGNIJA: Majd én is segítek neked. (Utána megy.)

7. JELENET

Szpaszoje egyedül.

SZPASZOJE (A telefonhoz megy, tárcsázik): Hallóhalló! Gyurics ur? Ne haragudjék, hogy zavarom, de sürgösen beszélnem kellett önnel. Hallotta, ugyebár, hallotta? Azt mondják, hogy ügyvédje már elkészült a periratokkal. Viszont most értesültem róla, hogy az ujságokban is hadjáratot akar indítani. Na és nem lehetne ennek valahogy útját állni? Talán a cenzura megakadályozhatná a dolgot. S ha már nem akar a magunk személyében megvédeni, akkor legalább ne engedje az Illiria hitelét rontani! Tessék? Hogyan? Igen, mindent megtettem. Az ügy már a rendőrségen van. Megneveztem a tanukat is, mindent megtettem. A detektívnek, akit el tetszett küldeni hozzám, azt mondtam, jöjjön el féltizenegyre is, mert akkor itt lesz Márics. Eljön, feltétlenül eljön, mert azt mondtam, hogy végleg megállapodunk majd. Micsoda? Schwarz? Igen, mindent előkészítettem és Schwarzot is magamhoz rendeltem.

8. JELENET

Schwarz, Szpaszoje

(Schwarz ebben a pillanatban jön. Elegánsan öltözött ur.)

SZPASZOJE (Amikor meglája, int neki, hogy várjon és folytatja a beszélgetést): Schwarz ur ebben a pillanatban érkezett. Igen, igen, Gyurics ur, majd ebben az értelemben járok el. Schwarz urral mindjárt elintézem. Persze, igaza van, nem szabad halogatnunk a dolgot. Vagy ugye? És még ma, aztán amit az isten ád! Majd értesíteni fogom, hogyne kérem, majd értesitem! (Leteszi a kagylót.) Hát maga merre kujtorog Schwarz ur? Már háromszor üzentem magáért.

SCHWARZ: Bocsánatot kérek, nem tudtam, hogy ilyen sürgős a dolog.

SZPASZOJE: Hát hogyne lenne sürgős! Tessék, foglaljon helyet!

SCHWARZ: Köszönöm. (Leül.)

SZPASZOJE: Van a maga utlevelében külföldi vizum?

SCHWARZ: Van. Hiszen azt tetszett mondani, csináltassak vizumot, mert amint megkapjuk a koncessziót, el kell utaznom.

SZPASZOJE: Itt van az utlevél magánál?

SCHWARZ (Előveszi): Itt van kérem. Én soha egy pillanatra sem válok meg az utlevelemtől.

SZPASZOJE (Átveszi az utlevelet): Hát ezt az utlevelet most nálam hagyja.

SCHWARZ (Meglepődve): Nem értem!

SZPASZOJE: Mondom, ez az utlevél most itt marad, maga pedig holnap elmegy a rendőrségre és bejelenti, hogy elvesztette, vagy valaki ellopta.

SCHWARZ (Zavarban): De uram, hogy gondolja?

SZPASZOJE: Hallotta, mit beszéltem az előbb Gyurovics urral, a miniszter öccsével? Na látja! Én mindent az ő utasításai szerint csinállok. Mit fáj akkor a maga feje, ha tudja, hogy van, aki maga helyet is cselekszik?

SCHWARZ (Huzódva): Mégis... Nem tudom mire használnák majd fel az utleveletem és egyáltalán a nevemet.

SZPASZOJE: Utlevele ebben az esetben egy emberbaráti célt szolgál majd, emberbaráti célt.

SCHWARZ: Elhiszem uram... elhiszem... csak ha biztos, hogy holnap ujat kapok...

SZPASZOJE: Holnap, vagy mondjuk holnapután.

SCHWARZ: Elmehetek?

SZPASZOJE: Várjon! (Kinyitja az utlevelet és zsebkécsével leszedi a beleragasztott fényképet, amit aztán átnyújt neki.) Esetleg szüksége lehet rá.

SCHWARZ (Még nyugtalanabban): De uram, hiszen ez...

SZPASZOJE: Ez az, amit mondtam. Legyen csak egészen nyugodt!

9. JELENET

Vukica, Ágnija, voltak.

AGNIJA (Kijön Vukica szobájából): Végre elkészültünk.

SZPASZOJE: Hát mit csináltakotok annyi ideig?

AGNIJA: Tudod, hogy van! A lányok sohasem beszélhetnek eleget.

SZPASZOJE (Bemutatja őket egymásnak): Schwarz ur, az Illiria igazgatósági tagja. A leányom, az unokanővérem.

(Schwarz meghajtja magát.)

SZPASZOJE (Schwarzhoz, aki türelmetlenül vár): Szóval ebben maradunk Schwarz ur.

SCHWARZ: Köszönöm! Bocsánat, mennem kell! (Mélyen meghajtja magát és elmegy.)

10. JELENET

Szpaszoje, Ágnija, Vukica.

ÁGNIJA (Schwarz után nézve): Micsoda előkelő ur!

SZPASZOJE: Nem előkelő! Nős!

ÁGNIJA: Az más!

SZPASZOJE (Vukicához): Nézd meg alaposan azokat a készleteket, mert tudod, ilyesmit életében egyszer vesz az ember.

ÁGNIJA: Én is ezt mondtam neki! Gyerünk Vukica!
(Vukica megcsókolja apját és Ágnijával elmegy.)

11. JELENET

(Szpaszoje körülnéz, nem látja-e valaki, aztán kivesszi a zsebéből a fényképet, melyet Ánta hozott, a fiókból ragasztót vesz elő, a képet beleragasztja az utlevélbe és tenyerével lepréseli.)

12. JELENET

Szófia, Szpaszoje.

SZÓFIA (Bejön): Egy ur van itt. A rendőrségtől jött.

SZPASZOJE: Jöjjön be! Jöjjön azonnal!

(Szófia kimegy és beengedi a detektívet.)

13. JELENET

Második detektív, Szpaszoje.

SZPASZOJE: Magát küldték?

II. DETEKTIV: Igen, hogy uraságod rendelkezésére álljak.

SZPASZOJE: Ismeri az ügyet?

II. DETEKTIV: Igen.

SZPASZOJE: Megkapta a szükséges utasításokat?

II. DETEKTIV: Azt mondták, öntől megkapom.

SZPASZOJE: Nagyon jó, nagyon jó! Kiséretet kapott?

II. DETEKTIV: Igen. Két nyomozót. Kint az utcán vá-
rakoznak.

SZPASZOJE: Ne hagyja kint őket. Szembetűnő volna. Jöjjenek be, maga pedig menjem a másik szobába s várjon ott, amíg nem hívom. Ha valakire majd azt mondom, hogy zavartok érte, azt ne zaklassa. A többit már tudja...

II. DETEKTIV: Igenis!

SZPASZOJE: Tessék, erre, a jobbra lévő szobába. (A külső ajtóig kíséri.) Szófia, vezesse az urat a szobámba. (Visszajön.)

14. JELENET

Lyubomir, Ánta, voltak.

ÁNTA: Találkoztam a védőddel. Ő már végigjárta a szerkesztőségeket.

SZPASZOJE: (Lyubomirhoz): Igazán?

LYUBOMIR: Igen, de ez olyan szenzáció, amit nem szívesen hagynak kihasználatlanul.

SZPASZOJE: Szóval mégis megírják?

LYUBOMIR: Annyit sikerült elérnem, hogy két napra elhalasztották. Azt mondtam, hogy két nap múlva még nagyobb szenzációról írhatnak.

SZPASZOJE: Nagyszerű! Hiszen nekünk csak egy-két nap kell, csak egy-két nap!

LYUBOMIR: Ánta ur azt mondja, hogy az az alak már átadta az ügyet az ügyvédjének.

SZPASZOJE: Igen, perel bennünket.

LYUBOMIR: És miért perel?

SZPASZOJE: Novákovicst azért, mert elvette a feleségét, engem azért, mert elvettem a vagyonát, téged azért mert... (Lyubomir int neki, hogy ne folytassa Ánta előtt.)

SZPASZOJE (Észbekap): Igen, igen... téged azért a bizonyos dologért.

LYUBOMIR: És miért perli Ánta urat?

ÁNTA: Engem is egy bizonyos dologért.

LYUBOMIR: Eszerint nekünk is ügyvédhez kell fordulnunk.

SZPASZOJE: Számomra az én tiszta lelkiismeretem a legjobb ügyvéd.

ÁNTA: Számomra is!

LYUBOMIR: Mégis... a tiszta lelkiismeret elvész a paragrafusok között, mert a paragrafusokkal nem lehet kukoricázni.

ÁNTA (Inkább önmagának mondja): Bizony, nem!

15. JELENET

Novákovics, Rina, voltak.

SZPASZOJE (Amikor az ajtóban megpillantja őket): Hála az istennek!

RINA: Ugy fáj a fejem...

SZPASZOJE: Nagyságos asszonyom, ma mindannyiunknak fáj a feje, de erre nincs orvosság! Az ügy rendkívüli komoly. Hiszen mindannyiunk feje fölött ég a ház. Ezért voltam bátor idekéretni önöket. Márics az ügyet már átadta ügyvédjének s így két-három nap múlva már a bíróság előtt lesz.

NOVÁKOVICS: Hát akkor majd mi is ügyvédet veszünk, majd védekezünk!

SZPASZOJE: Védekezünk? Könnyű azt mondani! Mert utóvégre mi veszteni valója van magának? Semmi.

NOVÁKOVICS: Hogy mondhat ilyet?

SZPASZOJE: Szépen! Márics beperli magát, mert elvette a feleségét. És utóvégre, elcsábitani valakinek a feleségét, ez nem bűncselekmény, ez ma sport és semmi más. Ennélfogva a maga ügye nem olyan veszélyes, de vegye például ezt a szerencsétlen Ántát.

ÁNTA: Mért már megint engem?

SZPASZOJE: Csak példának mondom.

RINA: Vegye példának saját magát!

SZPASZOJE: Magamat is és mindannyiunkat, mert Novákovics ur például nagyon téved, ha azt hiszi, hogy felesége elvesztése árán meguszta a dolgot. Mert maga, ugyebár, abban a hitben vette el Rina nagyságos asszonyt, hogy Márics meghalt. Ha azonban most a feleségének vissza kell térnie hozzá, akkor ez azt jelenti, hogy Márics él s ha él, akkor az egész Illiria elmegy a sárga fenébe. Minden összeomlik, minden, s természetesen elvész a maga félmillió dinárja is.

NOVÁKOVICS (Megdöbbenve): Az én félmillió dinárom? De az istenért, lehetséges volna, hogy tönkremegyek?! Ha ez csakugyan megtörténne, higgyék el, számomra nem maradna más, mint hogy öngyilkos legyek.

SZPASZOJE: Na látja! Hát szabad megengednünk, hogy erre sor kerüljön? Öngyilkos lesz maga, öngyilkos lesz a vőm, öngyilkos lesz Ánta, de mondjuk, hogy Ánta nem lesz öngyilkos. Na és mi hasznom lesz belőle? Egyedül nem küzdhetek mégsem; mindannyiunknak össze kell fogni.

ÁNTA: Természetesen!
(Valamennyien helyeselnek.)

SZPASZOJE: Küzdenünk kell életre-halálra! Az eszközökben nem szabad válogatnunk, hiszen létünk forog kockán. Legyenek mindenre elkészülve! Megértették? Mindenre!

NOVÁKOVICS: Hogy gondolja azt, hogy mindenre?

SZPASZOJE: Majd elmondom az egész tervet. Gyurics ur mindent elkövetett, hogy tervünk megvalósuljon. Még a hatóságoknál is eljár. S a hatóságok mindenben a kezünkre járnak majd.

NOVÁKOVICS: A bíróság is?

SZPASZOJE: Márics veszedelmes ember, egy külföldi romboló szervezet képviselője s ezt igazolni fogja Novákovics ur, Rina önagsága, a vőm és Ánta is. Erre az igazolásra legyenek elkészülve, mert Máricsot a rendőrség keresi.

NOVÁKOVICS: Mit kell nekünk igazolni?

SZPASZOJE: Mindent, ami ezt a pasast befeketíti. Mindent, ami azt bizonyítja, hogy ellenséges elem, hogy idegen kém, hogy anarchista. Szóval, mindent olyat, ami alkalmas arra, hogy tönkregye! Megértették?

ÁNTA: Olyant is igazoljunk, amit se nem láttunk, se nem hallottunk?

NOVÁKOVICS (Mehökken): Hát ez mégis csak... hogy mondjam?...

SZPASZOJE: Mondja csak ki bátran!

RINA: ... gonoszság volna.

SZPASZOJE: Persze, hogy az! Azt hitte talán, hogy majd a jóság fog megmenteni bennünket? Én is tanultam egyetmást a jóságról a hittanórákon, de más az élet és más a hittanóra.

LYUBOMIR: Valóban nehéz helyzet.

SZPASZOJE: Persze, hogy nehéz.

16. JELENET

Szófia, voltak.

SZÓFIA (Névjegyet hoz): Egy ur van itt.

SZPASZOJE (Ránéz a névjegyre): Márics ur. Jöjjön bel (Szófia kimegy).

SZPASZOJE: Uraim, figyelmeztetem önöket, készüljenek fel mindenre!

17. JELENET

Márics, voltak.

MÁRICS (Jön és meghajtja magát. Köszönését senki sem fogadja. Szpaszojehoz fordul): Meghívására eljöttem. Azt üzente, hogy ez lesz utolsó beszélgetésünk.

SZPASZOJE: Igen, az utolsó.

MÁRICS: Én ugyan nem érzem szükségét semmiféle megbeszélésnek, mert az ügyben már végleges döntést hoztam, de mégis eljöttem, hogy meghalljam, miről van szó.

SZPASZOJE: Jól tette, hogy eljött. Jól tette, a saját érdekében.

MÁRICS: Azt hiszi?

SZPASZOJE: Nemcsak hiszem, hanem tudom. Mivel különben sincs sok időnk a beszélgetésre, térjünk mindjárt a tárgyra.

MÁRICS: Nyíltan beszélünk, ugyebár?

SZPASZOJE: Igen, nyíltan, az összes jelenlévők előtt. Azért is hívtam őket, mert amit önnel közlök, azt az ő nevében is teszem.

MÁRICS: Kérem tessék!

SZPASZOJE: Tudja maga, hogy a rendőrség minden lépését figyelni?

MÁRICS (Meglepődve): A rendőrség?

SZPASZOJE: Igen. És engem egy csöppet se lepne meg, ha a detektívek már ebben a pillanatban itt lennének a házam előtt, vagy az udvaron, sőt az is lehet, hogy itt az ajtó előtt.

MÁRICS: Olyan veszélyes volnék?

SZPASZOJE: Mert minden tettét, minden mesterkedését, minden cselekedetét leleplezték.

MÁRICS: Nagyon érdekes!

SZPASZOJE: A rendőrség is nagyon érdekesnek tartja.

MÁRICS: Nem lenne szives valami közelebbi fölvilágosítást is adni ezekről az én mesterkedéseimről?

SZPASZOJE: Megismertetem az egész anyaggal, melyet a nyomozás eddig kiderített, hogy felmérje a veszedelmet, mely fenyegeti.

MÁRICS: Rendkívül hálás leszek!

SZPASZOJE: Uram, maga kém és egy anarchista terror-

szervezet képviselője. Meg akarja dönteni a társadalmi rendet, tönkret akarja tenni az államot.

MÁRICCS (Nevetve): Ez az egész?

SZPASZOJE: Nem az egész. Ha megismertetem az egész anyaggal, akkor majd látni fogja, hogy nem az egész. A nyomozás az ön házában történt. A levéllopás óta folyik...

MÁRICCS: Azokra a szerelmes levelekre gondol?

SZPASZOJE: Ezt mondja ön, de mást mond a vizsgálat... Eszerint olyan leveleket lopott el, amelyek kompromittáló tartalmuak voltak és leleplezték romboló tevékenységét. Amikor ezeknek a leveleknek a tartalma napvilágra került, cinkosa, egy Alyosa nevű orosz emigráns, öngyilkosságot követett el, ön viszont külföldre szökött és három esztendeig emigrációban élt.

MÁRICCS: Ezt most hallom először. Szóval azok politikai levelek voltak?

SZPASZOJE: Nemcsak politikai, hanem egyenesen forradalmi, anarchista levelek.

MÁRICCS: Hát hogyha a hűtlenséget a házasságban anarchiának tekintjük, akkor az ön állítása talán megfelel a valóságnak.

SZPASZOJE: A rendőrség ismeri a levelek tartalmát.

MÁRICCS: Ugy, a rendőrségen olvasták azokat a leveleket?

SZPASZOJE: Nem olvasták, mert önagysága megsemmisítette őket, mert így akarta önt megmenteni.

MÁRICCS: Nagyon hálás vagyok! De hát akkor honnan ismeri a rendőrség a levelek tartalmát? Talán a nagyságos asszony ismertette meg vele?

SZPASZOJE: Persze, hogy ő.

MÁRICCS: Ugy? Szóval önagysága tanuskodni is fog, ha arra szükség lesz?

SZPASZOJE: Igenis, tanuskodni fog.

MÁRICCS (Rinához fordulva): Szeretném, ha ezt önagysága is megerősítené.

RINA (Zavarban): Én... én...

MÁRICCS: Igen, igen, nagyságos asszonyom, már elhiszem, hogy tanuskodni fog, hiszen ez tökéletesen megfelel erkölcsi felfogásának.

NOVÁKOVICS: Uram!...

RINA (Az izgatottságtól és a gyűlölettől fuldokolva egy-

szerre kitör és felkiált): Elég volt! (Bosszuvágygal.) Tanuskodni fogok! (Izgatottságában lerogy a karosszékbe).

MÁRICS (Nyugodtan és egykedvűen): Elhiszem! (Novákovichhoz). Bizonyára ön is tanuskodni fog, hiszen a levelek tartalma ön előtt is ismeretes.

SZPASZOJE: Igen, Novákovich ur is tanuskodni fog. De ezenkívül még azt is igazolni fogja, hogy ön a munkások körében, gyanus alakok, a nemzetközi terrorszervezetek különféle ügynökei körében, — akiket külföldről hívott s alkalmazott vállalatánál — anarchista propagandát folytatott.

MÁRICS: Azt ez az ur fogja igazolni?

SZPASZOJE: És még sok minden mást.

MÁRICS (Novákovich szemébe néz, majd amikor az leüti tekintetét, hátat fordít neki és Szpaszojehoz): A maku-látlan jellemű tanuk sorából természetesen, az ön kedves veje sem marad majd ki.

SZPASZOJE: Nem bizony. Ő is tanuskodni fog! S amit majd mond, az talán terhelőbb lesz, mint minden, amit eddig hallott.

MÁRICS: Igen?

SZPASZOJE: Mielőtt maga emigrációba ment, hogy el-tüntessen minden nyomot, bizonyos kéziratokat bizott erre a fiatalemberre s azt mondta neki, hogy azok a maga számára nagy értékkel bírnak.

MÁRICS: Ugy van!

SZPASZOJE: Na látja! Az alapvető tényt nem is tagadja. Nos, a temetése után, a vőm, nem tudta mit csináljon a kézira-tokkal. Átnézte őket s akkor arra a megdöbbentő felismerésre jutott, hogy a köteg a legbizalmasabb forradalmi levelezést tartalmazza a különféle külföldi szervezetekkel. Olyan leve-lezés volt az, amely nem a börtönbe juttatta volna, hanem egye-nesen az akasztófára. A fiatalember zavarban volt, nem tudta mit csináljon. Tartsa magánál az iratokat, vagy vigye a pënd-őrségre? Mivel ön már halott volt, nem akarta a rendőrség előtt bevádolni. Megtárgyalta a dolgot Ántával, aki tapasztalt ember s úgy határozta, hogy tulvilági békessége és nyugalma érdekében elégetik az egész levelezést.

MÁRICS (Iszonyu undorral): És az ön veje igazolni fogja ezt?

SZPASZOJE: Igen!

MÁRICS: Ánta ur is igazolni fogja?

SZPASZOJE: Ánta? Ő, ha kell, megesküszik a bíróság előtt is.

MÁRICS: Nyomorult!

ÁNTA (Novákovicshoz inkább bizalmasan): Na tessék! Most mért vagyok én nyomorult?

MÁRICS: Prótics ur, magától szeretném hallani: csakugyan lesz bátorsága ilyet állítani rólam?

(Lyubomir hallgat).

SZPASZOJE: Mondd csak meg neki, mondd meg egész nyugodtan!

LYUBOMIR (Lelkiismeretfurdalástól gyötörve, alig hallhatóan): Igen... tanuskodni fogok!

MÁRICS (Kítör): Gazember!

(Általános nyugtalanság).

MÁRICS: Eddig azt hittem, közönséges tolvaj, de most már látom, hogy több ennél: utonálló.

ÁNTA: Hüha!

SZPASZOJE: Uraim, ne izgassák fel magukat. Ez az ur nem tud mással védekezni, csak sértésekkel.

MÁRICS (Még mindig izgatottan): S maguk még azt hiték, hogy védekezni fogok? Mi ellen? Hiszen maguk mindannyian erkölcsi nyomorultak!

ÁNTA (Novákovicshoz): Már megint! Most meg már mindannyian nyomorultak vagyunk!

MÁRICS: Az ilyen dolgok, ilyen környezetben nem elegendők arra, hogy az ember felizgassa magát. (Szpaszojehoz). Mondja csak kedves rokon, talán maga is tanuskodni fog?

SZPASZOJE: Micsoda kérdés ez? Természetesen mindent elmondok, amit tudok. Senki sem várhatja tőlem, hogy palástoljam a bűnt, hogy eltitkoljam, amit tudok.

MÁRICS: És mi az, amit maga tud, illetve, ami a lelkiismeretét nyomja?

SZPASZOJE: Idegen valutákban küldött nagy összegekről tudok, melyeket bizalmas személyektől vett át.

MÁRICS: S ezt ugyanolyan bizonyítványokkal igazolja majd, mint amikor örökösömnak nyilvánította magát?

SZPASZOJE: Én tudom, hogyan fogom bizonyítani. Maga csak bizza ezt rám.

MÁRICS (Ujra izgatottan): Istenem, lehetséges volna mindez, amit hallok? Ennyi gonoszságot egy rakáson ilyen kevés embernél, szinte el sem lehet képzelni! Emberek — igen,

mégis jól mondtam, hiszen mindegyikük ember, mindegyikükben van talán egy szikrányi emberi tulajdonság.

SZPASZOJE: Van bizony! Erről majd mindjárt meggyőződhet. Majd mindjárt bebizonyítom magának, hogy mennyire emberek vagyunk és hogy én ebben a pillanatban sem feledkeztem meg a rokoni kötelékről. (Kiveszi zsebéből Schwarz utlevelét). Én uram, már elkészítettem egy Németországba és más országokba szóló utlevelet. Az utlevél szerint magát Schwarz Adolfnak hívják, mert saját neve alatt nem léphette volna át a hátárt. Az utlevélben a maga képe van. (Át nyújtja neki).

MÁRICCS (Lesujtva): Utlevél? ... Minek nekem utlevél?..

SZPASZOJE: Hogy minden baj nélkül és idejekorán elmenekülhessen az országból.

MÁRICCS: Elmenekülni? (Az utlevél után nyul). Adja ide, adja ide azt az utlevelet, azt az értékes bizonyítékot. (Gyorsan zsebvágja). Ez a legnagyobb bizonyítéka gonoszáguknak! Ezt a bizonyítékot nem adom vissza, még az életem árán sem!

SZPASZOJE: Nem is kérem vissza, csak vigyázzon rá, szüksége lesz még rá. Majd, ha döntenie kell, hogy valami német, holland vagy svéd városkában akar-e eltölteni tiz-tizenöt kellemes esztendőt idegen néven, egyedül, ismeretlenül, vagy pedig valami nyirkos börtöncellában ismeretlenül, elfelejtve ugyanannyit. Majd akkor felismeri ennek az utlevélnek az értékét.

MÁRICCS: Börtönben? Miért? Azért mert jogomat keresem, hogy a gazemberek visszaadják elrabolt becsületesemet és vagyonomat? Mert le akarom leplezni a rablókat és tolvajokat? Hát egy perverz asszony, egy hamis barát, egy tolvaj az egyetemi katedrán, egy gazember, aki eltulajdonította a vagyonomat, egy csirkefogó, aki hamisan esküdött; ezek volnának azok az oszlopok, melyeken az önök társadalmi rendszere nyugszik? Ó, nyomorultak! Nem érdemlik meg, hogy tisztességes ember leköpjje magukat!

SZPASZOJE: Na látja, szépen megengedtük magának, hogy elmondjon mindent, amit akar, hallotta, amit hallania kellett; most még csak az kell, hogy meggyőződjék róla, amit hallott, nem volt csupán üres beszéd. (Csöngtet. Szünet. Néma csönd).

18. JELENET

Voltak, Szófia bejön.

SZPASZOJE: Vár odakint valaki?

SZÓFIA: Igen, a rendőrségtől van egy ur.

SZPASZOJE: Mondja meg annak az urnak, hogy jöjjön be.
(Szófia kimegy).

19. JELENET

MÁRICS (Rémülten nézi őket): Ó, mennyi gonoszság!

20. JELENET

II. Detektiv, voltak.

II. DETEKTIV (Szpaszójéhoz): Bocsánat, hivatalos küldetésben vagyok!

SZPASZOJE: Hozzám jött?

II. DETEKTIV: Ugy értesültünk, hogy ebben a pillanatban az ön házában egy olyan személy tartózkodik, akit a rendőrség a főváros minden részében köröz. Önt és ezt az urat (Novákovicsra mutat) ismerem, a többiek szíveskedjenek felmutatni személyazonossági igazolványukat. (Ántához) Kérem az igazolványát, uram!

ÁNTA (Zavartan keresgél a zsebeiben). Izé... éppen nincs nálam.

SZPASZOJE: Rokonom, kezeskedem érte.

II. DETEKTIV (Lyubomirhoz): Uram!

(Lyubomir már kikészítette igazolványát és átnyújtja.)

SZPASZOJE: Az ur az én vőm, egyetemi tanár.

II. DETEKTIV (Visszaadja Lyubomir igazolványát): Köszönöm! (Máricshoz fordul). Kérem az igazolványát!

(Néma csönd, bizonyos izgatott feszültséggel.)

MÁRICS (Egy pillanatnyi küszködés után): Tulajdonképpen kit keres?

II. DETEKTIV: Én Márics Pávle volt mérnököt keresem.

MÁRICS (Izgatottan): Márics Pávlet keresi?...

II. DETEKTIV: Kérem az igazolványát!

MÁRICS (Letörten, kishitűen, egykedvűen huzza elő Schwarz utlevelét és átnyújtja): Schwarz Adolf vagyok!

(A jelenlévők diszkrétén egymásra néznek.)

SZPASZOJE (Gyorsan kapcsol): Schwarz ur az Illiria

igazgatósági tagja is a vállalat megbizásából még ma elutazik... (Órájára néz) az első vonattal, amely tizenegy óra tizkor indul Németországba. Amint látja, utlevelében vizum is van.

MÁRICCS (Átvesszi a detektívtől az utlevelet): Igen, az első vonattal utazom, tizenegy óra tizkor.

SZPASZOJE (Máriához): A szükséges utasításokat megkaptam és azt hiszem most sietnie kell, nehogy lekéssen a vonatról.

MÁRICCS: Sietek, ne féljen, nem késsem le a vonatról. Igen, sietek, megyek máj, megyek. (Elmegy).

21. JELENET

Voltak, Márics nélkül.

II. DETEKTIV: Azt hiszem, elvégeztem a rámbizott feladatot.

SZPASZOJE: Nem, még nem. Arra kérném, üljön be a kocsimba és menjen ki mindjárt a pályaudvarra, mert öt perc múlva indul a vonat. Győződjék meg kérem, elutazott-e ez az ur?

II. DETEKTIV: Kérem! (Elmegy).

SZPASZOJE (Kikiséri): És kérem, értesítsen mindjárt!

22. JELENET

Voltak, detektív nélkül.

SZPASZOJE (Az ajtóból vissza, miután kikisérté a detektívet): Uraim, térjenek magukhoz, szabad a levegő!
(Ánta mélyet lélegzik).

NOVÁKOVICS: Nem tudok magamhoz térni, higgye el, nem tudok magamhoz térni!

LYUBOMIR: Csakugyan, az ember minden mást inkább várt volna.

SZPASZOJE: Én hittem a győzelmünkben, mert mindig nagybecsültem azt a népi bölcseséget, mely szerint az igazságnak végül győznie kell.

RINA: És most ő hová megy?

SZPASZOJE: Visszatér a megboldogultak közé.

NOVÁKOVICS: Csakugyan azt hiszi, hogy evvel végleg letűnt a porondról?

SZPASZOJE: Ó, most még inkább, mint először. Mert akkor a saját neve alatt emigrált, most pedig idegen név alatt ment el. Ezzel saját magát nyilvánította holttá.

ÁNTA: Az igaz... csak hát... izé... ha három év múlva újra feltűnik?

SZPASZOJE: Mi addigra kifejlesztjük az üzletet, meg-
rakjuk magunkat milliókkal és akkor senki semmit se tehet
már ellenünk.

NOVÁKOVICS: Csakhogy... meg van győződve róla,
hogyan valóban elutazik?

SZPASZOJE (Órájára néz): Ebben a pillanatban már a
vasuti kocsiban ül (Hosszu szünet. Mindannyian hallgatnak.
Telefon. Szpaszoje fölveszi a kagylót). Halló, halló, igen, itt
Blagojevics Szpaszoje. Vasutállomás? Szóval beült a vonatba
és a vonat elindult? Köszönet, köszönet az értesítésért. (Le-
teszi a hallgatót. Diadalmas örömmel). A rendőrség emberé-
nek jelentését hallották. Most pedig, az isten adjon a meg-
boldogultnak örök nyugalmat, mi pedig folytassuk rendes
életünket!

23. JELENET

Vukica, Ágnija, voltak.

VUKICA (Apjához): Sokáig elmaradtunk?

SZPASZOJE: Nem, nem, éppen jókor jöttetek. Hölgyeim
és uraim én megmondtam: folytatjuk a rendes életet. Gyer-
mekem, vóm, az esküvőt minél előbb, holnap, holnapután, leg-
később vasárnap meg kell tartani! (Átöleli Vukicát). Igen,
folytatjuk az életet, folytatjuk az életet!

(Általános öröm és megelégedés.)

F Ü G G Ö N Y

